

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Cesta Adolfa Hitlera k pivnímu puči v roce 1923

Michaela Štíhová

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Cesta Adolfa Hitlera k pivnímu puči v roce 1923

Michaela Štichová

Vedoucí práce:

Mgr. Barbora Pásztorová, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2020

Děkuji Mgr. Barboře Pásztorové, Ph.D. za velmi vstřícný přístup, cenné rady, odborné připomínky a vedení práce.

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2020

.....

OBSAH

1 ÚVOD	1
2 RANÁ LÉTA ADOLFA HITLERA	4
3 VSTUP DO POLITIKY	8
3.1 Založení NSDAP a její nový stranický program.....	9
3.2 Převzetí moci ve straně a její vzestup	12
4 CESTA K PIVNÍMU PUČI	17
5 PIVNÍ PUČ	25
5.1 Průběh převratu.....	25
5.2 Proces s Adolfem Hitlerem	30
6 KOMPARACE HITLEROVA PIVNÍHO PUČE A MUSOLLINIHO POCHODU NA ŘÍM	33
7 ZÁVĚR	38
8 BIBLIOGRAFIE	42
8.1 Vydané prameny	42
8.2 Dobový tisk.....	42
8.3 Literatura	42
9 RESUMÉ	44
10 PŘÍLOHY	45

1 ÚVOD

První pokus o nacistický převrat, jenž se uskutečnil ve dnech 8. a 9. listopadu 1923 v Mnichově, vstoupil do dějin jako „pivní puč“. Tato nezdařilá akce byla dílem Adolfa Hitlera, který roku 1919 vstoupil jako řadový člen do *Německé dělnické strany* (DAP) a již o dva roky později stanul v jejím čele. Strana následně získala nový název, stala se *Národní socialistickou německou dělnickou stranou* (NSDAP). Pod dojmem neutěšené situace v Německé říši přišel Hitler roku 1923 s plánem převratu, jenž měl začít převzetím moci v Mnichově a následně pokračovat pochodem na Berlín. Ač celá akce skončila naprostým fiaskem a v dané chvíli se nezdála být nijak zvlášť důležitou, dnes je tento pokus o státní převrat považován za významný mezník v dějinách moderního Německa.

Cílem této bakalářské práce je analýza cesty Adolfa Hitlera k prvnímu pokusu o nacistický převrat v Mnichově roku 1923. Zvláštní pozornost je věnována především Hitlerově působení v DAP a NSDAP a následnému vývoji událostí, které vedly k pivnímu puči. Práce si rovněž klade za cíl analyzovat okolnosti, za nichž se z neznámého vojáka stal vůdce masové strany, jenž plánoval svrhnout berlínskou vládu, a důvody, proč tento jeho pokus v roce 1923 selhal. Zvláštní pozornost je věnována také osobě Adolfa Hitlera a formování jeho názorů v tomto raném období.

Předkládaná práce je rozdělena do pěti základních částí (kapitoly dva až šest), které jsou řazeny převážně v chronologickém sledu. První z nich reflektuje život Adolfa Hitlera od narození přes důležité životní okamžiky, které formovaly jeho osobnost, až po jeho dobrovolnou účast v první světové válce na straně Německa. Následující kapitola objasňuje, jak se Hitler dostal ke svému prvnímu politickému angažmá v DAP, kde zpočátku působil coby vedoucí propagandy a díky svému úspěchu se pro stranu stal nepostradatelným. Jednotlivé podkapitoly jsou věnovány přetransformování strany v NSDAP, jejímu novému stranickému programu, převzetí moci ve straně Hitlerem a následnému nárůstu členské základny. Čtvrtá kapitola nastiňuje samotnou cestu Hitlera od získání moci v NSDAP k pokusu o puč, tedy, vývoj na politické scéně v Mnichově a Berlíně a nacistické akce, které byly pořádány za účelem masové propagandy a tím pádem získání větší podpory, která nacistům měla usnadnit jejich převzetí moci. Další kapitola mapuje samotný průběh pivního puče. Její součástí je podkapitola věnovaná následnému soudnímu procesu, který se uskutečnil s iniciátory

puče. Poslední, v pořadí šestá kapitola, komparuje Hitlerův pivní puč s pochodem na Řím, který se uskutečnil v říjnu 1922 v Itálii pod vedením fašisty Benita Mussoliniho. Tuto kapitolu lze považovat za jakýsi appendix, tedy dodatek k předkládané práci. Důvodem jeho zařazení je fakt, že rozhodná akce italských fašistů byla velmi silnou inspirací a vzorem pro Hitlera a jeho plán pochodu na Berlín.

Bakalářská práce je založena především na studiu odborné literatury v českém, ale také v anglickém a německém jazyce. Stěžejním dílem k průběhu pivního puče byla publikace Martina Broszata.¹ V této knize se autor zabývá především posledními lety Výmarské republiky a analyzuje skutečnosti, za kterých se nacisté chopili moci. Přínosná pro mě byla především první kapitola s názvem *Hitlerův puč*, v níž autor velmi detailně mapuje průběh celé události.

Důležitým zdrojem informací pro mě byly rovněž Hitlerovy životopisy, jichž existuje již nepřeberné množství různého stupně kvality. Pro svoji práci jsem si zvolila dvoudílnou biografii z pera Iana Kershawa,² která vyšla v letech 1998–2000 pod názvem *Hitler (I. díl, 1889–1936: Hybris a II. díl, 1936–1945: Nemesis)*. Pro moji práci byl stěžejní zejména první díl, v němž autor detailně popisuje celý Hitlerův život od narození, přes formování světonázoru, důležité okamžiky jeho života, vstup do první světové války a počátky jeho politického angažmá až po Hitlerovo získání moci v Německu. Velkým kladem této publikace je fakt, že v ní autor předložil jak obraz Hitlerovy osobnosti a jeho světonázoru, tak i společenský a politický vývoj v Německu. V této knize jsem našla téměř všechny podstatné informace a mnohdy jsem díky ní pochopila důležité souvislosti, a právě proto jsem si ji vybrala jako jeden z hlavních zdrojů. Vyzdvihnout lze také Hitlerovy biografie od Joachima Festa,³ Françoise Kersaudy,⁴ Marlis Steinertové⁵ a Karola Grünberga,⁶ které mi napomohly k doplnění informací o detailech Hitlerova života, a našla jsem v nich mnoho faktografických údajů.

¹ BROSZAT, Martin, *Uchopení moci. Vzestup NSDAP a zničení Výmarské republiky*, Praha 2002.

² KERSHAW, Ian, *Hitler, I. díl, 1889–1936: Hybris*, Praha 2015.

³ FEST, Joachim, *Hitler. Kompletní životopis*, Praha 2008.

⁴ KERSAUDY, François, *Hitler*, Praha 2012.

⁵ STEINERTOVÁ, Marlis, *Hitler*, Praha 2007.

⁶ GRÜNBERG, Karol, *Adolf Hitler. Životopis Führera*, Litvínov 1994.

Co se týče stranického programu NSDAP, značně přínosná pro mě byla jeho publikovaná verze, vydaná Gottfriedem Federem.⁷ V tomto vydání je obsaženo jak všech pětadvacet bodů programu, který byl slavnostně veřejnosti představen roku 1921, tak i odborné komentáře k jednotlivým bodům. Tato publikace mi tak velmi pomohla k pochopení programu nacistů a tedy i k tomu, jak strana v tomto raném období získávala masy následovníků.

Pro zasazení tématu do kontextu politického, ekonomického a společenského vývoje Německa v prvních letech po Velké válce byla pro moji bakalářskou práci důležitá publikace od Mary Fulbrook.⁸ Autorka v této knize popisuje dějiny moderního německého státu od první světové války, přes nacistickou diktaturu, studenou válku, sjednocení Německa roku 1990, až po současnou dobu. Pro moji bakalářskou práci byly klíčové především kapitoly, v nichž se autorka zabývá katastrofální situací Německa po první světové válce, nárůstem extremistických sil a politickým vývojem v zemi. Důvodem volby právě této knihy je fakt, že patří mezi nejnovější badatelské počiny na toto téma. První vydání vyšlo roku 2009, tudíž obsahuje nejnovější informace k moderním dějinám Německa, na základě kterých bylo možné v mé práci doplnit všechny souvislosti. V tomto ohledu pro mě byla důležitá také kniha Dagmar Moravcové s názvem *Výmarská republika. Problémy demokracie v Německu 1918–1932*,⁹ v níž se zabývá okolnostmi, za jakých ztroskotala výmarská demokracie od skončení první světové války, až do ledna 1933, kdy Adolf Hitler stanul ve funkci říšského kancléře.

Pro poslední kapitolu předkládané bakalářské práce, která se zabývá komparací pivního puče s pochodem na Řím uskutečněným roku 1922 z iniciativy Benita Mussoliniho, byla stěžejní biografie od Pierra Milzy.¹⁰ V této rozsáhlé a ucelené publikaci jsem získala všechny potřebné informace jak k životu a osobnosti Mussoliniho, tak ke vzniku fašistického hnutí a následného pochodu na Řím. Autor se rovněž zabývá dobovým kontextem, který je klíčový pro spojení všech souvislostí.

⁷ FEDER, Gottfried, *Program NSDAP a jeho světonázorová podstata*, Praha 2007.

⁸ FULBROOK, Mary, *Dějiny moderního Německa. Od roku 1918 po současnost*, Praha 2010.

⁹ MORAVCOVÁ, Dagmar, *Výmarská republika. Problémy demokracie v Německu 1918–1932*, Praha 2016.

¹⁰ MILZA, Pierre, *Mussolini*, Praha 2013.

2 RANÁ LÉTA ADOLFA HITLERA

Adolf Hitler se narodil 20. dubna 1889 v rakouském městě Braunau, které se nachází v blízkosti bavorských hranic. Jeho rodiči byli Alois Hitler a Klara Pözllová, kteří společně měli celkem pět potomků, z nichž se dospělosti dožili pouze dva, a to právě Adolf a jeho mladší sestra Paula.¹¹ Hitlerovo dětství provázelo neustálé stěhování a s tím související střídání základních škol. Jeho otec Alois, jehož rodným příjmením bylo Schicklgruber,¹² byl povoláním celní úředník. Na úkor toho často měnil své místo působení a s ním se musela přesouvat i celá jeho rodina. Alois zemřel v lednu 1903. O dva roky později Adolf předčasně ukončil svoji školní docházku v Linci, kde se jeho rodina usadila. Vyššího vzdělání již nedosáhl.¹³

V roce 1907 se mladý a ambiciózní Adolf rozhodl splnit si svůj doposud největší sen a odešel z Lince, kde zanechal svoji těžce nemocnou matku. Přestěhoval se do Vídně, aby se pokusil složit přijímací zkoušky na vídeňskou Akademii výtvarných umění a mohl tak rozvinout svůj umělecký potenciál, ve který pevně věřil. Navzdory svým očekáváním byl ale přijímací komisí odmítnut. To byla první osudová rána na duši budoucího *Führera*.¹⁴ Po tomto těžkém zjištění se domáhal na Akademii odůvodnění svého neúspěchu. Rektor mu sdělil, že má zajisté předpoklady pro to, aby se stal umělcem. Nicméně by jeho snahy měly směřovat spíše k architektuře, neboť na malíře se nehodí.¹⁵ Další a ještě větší rána přišla jen o pár měsíců později. Nemoc jeho matky Klary se zhoršila a její stav byl již beznadějný. Adolf se za těchto okolností vrátil zpět do Lince. I přes snahu doktorů dne 21. prosince 1907 jeho matka zemřela na rakovinu. Tyto dvě zdrcující události, zvláště ztráta milované matky, měly zajisté významný vliv na formování Hitlerova charakteru.¹⁶

Po smrti matky se v Linci již nezdržoval a v únoru 1908 se vrátil zpět do Vídně. Na studia po počátečním neúspěchu nezanevřel a v říjnu se znovu pokusil složit přijímací zkoušky na Akademii, nicméně i tento druhý pokus byl neúspěšný. Není pochyb o tom, že léta strávená ve Vídni se rovněž výrazně odrazila na formování

¹¹ GRÜNBERG, s. 9.

¹² Alois Schicklgruber se roku 1876 nechal přejmenovat na Aloise Hitlera, takže původní rodné příjmení Adolfa a jeho rodiny nemělo být Hitlerovi. KERSHAW, *Hitler*, s. 25.

¹³ Tamtéž, s. 25–39.

¹⁴ *Führer* bylo označení vžitě v pozdějších letech právě pro Adolfa Hitlera. V překladu tento pojem znamená *vůdce*.

¹⁵ KERSAUDY, s. 12–13.

¹⁶ KERSHAW, *Hitler*, s. 43.

charakteru mladého Hitlera, zdrceného životem. On sám se o těchto zážitcích negativně, ale celkem podrobně zmiňuje ve své knize *Mein Kampf*.¹⁷ Ve Vídni zažil, co je to bída. Ani přes doporučení z Akademie se nepokusil stát architektem. Živil se malováním kreseb, avšak nikoli za účelem svého sebeuspokojení coby malíře, ale aby se uživil. V hlavním městě habsburské monarchie se seznámil s tehdejšími protizidovským hnutím, které se do jeho duše začalo zářvat čím dál tím silněji. Tak se postupem času začalo měnit jeho vnímání Vídně, kterou nyní poprvé začal vidět jako „plnou židů“.¹⁸ V pozdějších letech byla jeho nenávisť k židovskému obyvatelstvu tak velká, že přímo definovala jeho osobnost.¹⁹ Tehdy to však nebylo nic výjimečného, antisemitské cítění bylo velmi rozšířené. Židé byli po celé Evropě a antisemitů přibývalo. Sám Hitler později každou špatnou událost přičítal právě židovským obyvatelům. Například je vinil z toho, že nebyl přijat na svá vysněná vídeňská studia, jelikož v komisi byli židé.²⁰

Je značně pravděpodobné, že ve Vídni Adolf často měnil svá bydliště kvůli strachu z povinné vojenské služby. V květnu 1913 však náhle odjel do Německa, konkrétně do Mnichova, který si velmi rychle zamiloval. Zde pokračoval ve svém bohémském životě. Práci si nenašel, a proto se znovu živil kresbou. V roce 1914, když už si myslel, že se vyhnul vojenské službě, byl předvolán před revizní komisi. Měl ale velké štěstí, neboť byl prohlášen příliš slabým k nošení zbraně, takže mohl dál pokračovat ve svém poklidném způsobu života.²¹

V roce 1914 vypukla dlouho očekávaná válka, která vyvolala všeobecné nadšení. Hitler se v podstatě okamžitě šel hlásit jako dobrovolník do německé armády a byl přijat. Dne 3. srpna 1914 vstoupil do řad bavorského pluku. Ačkoli se dříve vojenské službě vyhýbal, nyní se mu naskytlá příležitost bojovat za své milované Německo, které považoval za svoji rodnou zemi. Lze předpokládat, že válka pro něj byla jakýmsi vysvobozením z bohémského života, bez řádu a v osamělosti.²² Hitlerův život nabral zcela nový směr a konečně dostal smysl. Během války byl dvakrát vyznamenán, a to Železným křížem první a druhé třídy za statečnost. Byl také dvakrát raněn, přičemž druhé zranění v září 1918 bylo vážnějšího charakteru. Byl jako jeden

¹⁷ Tamtéž, s. 43–66.

¹⁸ BAUER, František, *Mein Kampf očima historiků*, Praha 2005, s. 36–40.

¹⁹ FUCHS, Thomas, *Hitler ve faktech*, Praha 2001, s. 156.

²⁰ ROLAND, Paul, *Ilustrovaná historie nacismu. Vzestup a pád Adolfa Hitlera*, Praha 2010, s. 33.

²¹ KERSAUDY, s. 17–20.

²² SHIRER, William L., *Vznik a pád Třetí říše. Historie Hitlerovského Německa*, Praha 2006, s. 20.

z mnoha zasažen otravným plynem – yperitem. V důsledku tohoto zranění krátkodobě oslepl a byl hospitalizován v nemocnici v Pasewalku v Pomořanech.²³ Tímto okamžikem pro Hitlera válka skončila, na frontu se již nevrátil. Na nemocničním lůžku se totiž dozvěděl informace, které ho hluboce ranily. Dne 11. listopadu 1918 bylo v Compiègne podepsáno příměří, Německo kapitulovalo a první světová válka skončila.²⁴ Tento moment lze považovat za další okamžik, který významným způsobem formoval Hitlerův charakter, neboť sám pevně věřil, že Německo bude na straně vítězů.

Po první světové válce zasáhla Německo velká krize a následovaly události, které měly nepochybný vliv na vývoj situace v poválečném Německu, i na samotný charakter Hitlera. Poněvadž bylo Německo považováno za hlavního viníka války a hrozbu pro ostatní evropské státy, bylo s ním na mírové konferenci ve Versailles, která zasedala od ledna 1919 do ledna 1920, zacházeno velmi tvrdě. Mírové podmínky byly pro Německo doslova zdrcující. Došlo ke znatelným územním změnám, neboť ztratilo Alsasko-Lotrinsko, které získala Francie. Znovusjednocenému Polsku odevzdalo horní Slezsko, západní Prusko a Poznaň. Gdaňsk se stal svobodným městem. Levý břeh Rýna byl od nynějška pod kontrolou vítězných spojeneckých mocností. Německé pohraniční oblasti byly demilitarizovány. Německá armáda mohla mít pouhých 100 000 vojáků. Největším problémem pro Německo a jeho občany byl článek číslo 231. Dle něho bylo Německo učiněno odpovědným za rozpoutání války. Z toho důvodu muselo platit obrovské reparace, které vyvolaly velkou vlnu nevole a v pozdějších letech způsobily hyperinflaci.²⁵ Kromě toho se v následujících letech zvyšovala inflace. V lednu 1920 byl americký dolar enormních 64,8 marek. V důsledku následné hyperinflace se navíc v lednu 1923 americký dolar vyšplhal na neuvěřitelných 4 200 000 marek. Situace po první světové válce tak byla doslova živnou půdou pro extremistické strany. Jednou z nich byla i *Německá dělnická strana (Deutsche Arbeiterpartei)*, se zkratkou DAP.²⁶

V létě roku 1919 také získávala v mínění občanů Německa na váze „legenda o dýce do zad“, podle které německá armáda neprohrála válku kvůli vojenským

²³ KERSAUDY, s. 28–29.

²⁴ HAUNER, Milan, ČVANČARA, Jaroslav, *Hitler den po dni. Úplný životopis slovem a obrazem*, Praha 2017, s. 59.

²⁵ FULBROOK, s. 31. Výše reparací pro Německo byla stanovena v roce 1921 na 132 miliard. KERSHAW, Ian, *Do pekla a zpět. Evropa 1914–1949*, Praha 2017, s. 125.

²⁶ FULBROOK, s. 34–35.

neúspěchům, ale kvůli ráně od politických vůdců, kteří válku ukončili a od obyvatelstva listopadovým převratem roku 1918.²⁷ Dalším významným problémem, se kterým se poválečné Německo potýkalo, byla nestabilita vlád a neschopnost řešit poválečnou krizi. Německý lid nedokázal pochopit, proč Německo válku prohrálo a nehodlal se s tím smířit. Ve svých srdcích se s tímto faktem patrně nikdy zcela nevyrovnal. Bylo nutné nalézt viníka. Stalo se jím židovské obyvatelstvo, jež bylo obviňováno z vojenského neúspěchu, nedostatku peněz a z celkového zapříčinění krize. Po první světové válce se tak u většiny německého obyvatelstva výrazně prohloubil antisemitismus, který byl charakteristický i právě v Mnichově. Boom zaznamenal rovněž nacionalismus, který začal nabírat značně radikálních rozměrů.²⁸

²⁷ Tamtéž, s. 32.

²⁸ MASER, Werner, *Die Frühgeschichte der NSDAP. Hitler Weg bis 1924*, Frankfurt am Main 1965, s. 141.

3 VSTUP DO POLITIKY

Dne 12. září 1919 byl Hitler ve své nové funkci pověřen podáváním informací o jedné z mnoha radikálních stran, které se v této době hojně vyskytovaly v Německu, a tou byla již zmíněná *Německá dělnická strana*, založena 5. ledna 1919. Tato strana vznikla z politického dělnického kroužku, z iniciativy Antona Drexlera a Karla Harrera na popud společnosti Thule.²⁹ Drexler byl zámečnický, který byl zaměstnán v mnichovských železničních dílnách a jenž se rozhodl založit svoji vlastní stranu. Sportovní novinář Karl Harrer se v ní chopil funkce předsedy. DAP však nepřipomínala typickou politickou stranu. Její schůze se uskutečňovaly pouze jednou týdně v mnichovském Sterneckerově pivovaru a účastnily se jich maximálně čtyři desítky lidí. Svým charakterem tedy připomínala spíše jakousi večerní debatu u piva, kde se několik málo členů zabývalo tématy dobových problémů Německa. Rozhodně tak nebyla nebezpečná.³⁰

Když Hitler dorazil do Sterneckerova pivovaru na jednu ze schůzí, bylo zde několik málo lidí. Dospěl k názoru, že je neškodná. Když chtěl schůzi opustit, jeden z účastníků ho rozhořčil svojí přednáškou o bavorském separatismu. Hitler se neudržel a zapojil se do diskuse, ve které svého odpůrce naprosto ochromil svými argumenty. Pravděpodobně si již zde vedl jako skvělý řečník, neboť mu Anton Drexler věnoval svoji brožuru *Mé politické probuzení* (*Mein politisches Erwachen. Aus dem Tagebuch eines deutschen sozialistischen Arbeiters*) s prosbou, aby si ji přečetl.³¹ Později se sám o své první návštěvě této strany vyjádřil následovně: „*Můj dojem nebyl ani dobrý, ani špatný.*“³² Neuběhl ani týden a Hitler obdržel pohlednici, v níž mu bylo sděleno, že byl přijat za člena DAP. Rovněž byl požádán, aby se dostavil na další schůzi výboru strany. Do DAP vstoupil ještě v září 1919 a obdržel členskou legitimaci číslo 555.³³ Není pochyb o tom, že vstup do strany byl jeho nejdůležitějším rozhodnutím v životě. V této době byl pouze jednou z bezvýznamných osob, avšak to se mělo brzy změnit.

²⁹ Sdružení Thule se koncem roku 1919 stalo střediskem ideologického působení. Mělo kolem tisíce členů a mezi nimi byly i Anton Drexler a Karl Harrer. GRÜNBERG, s. 26.

³⁰ FEST, s. 115–116.

³¹ KERSAUDY, s. 36–37.

³² PHELPS, Reginald H., Hitler and the Deutsche Arbeiterpartei. In: *The American Historical Review* 68, 1963, 4, s. 975.

³³ KERSHAW, *Hitler*, s. 134. Byl ale oficiálně členem číslo 55, neboť strana svým členům dávala legitimace až od čísla 500. KERSAUDY, s. 37.

Hitler se ve straně začal starat o propagandu, která dle jeho názoru byla nejdůležitějším nástrojem, jak získat masy lidu, a tím pádem také větší vliv. Právě díky propagandě se DAP dostávala do podvědomí více lidí, a to v jejím případě bylo jistě potřebné, pokud se členové nadále nechtěli setkávat v minimálním počtu a diskutovat u piva. Právě v souvislosti se snahou získat větší podporu u lidu, Hitler narazil na své první odpůrce ve straně, kteří chtěli nechat věci při starém. Jedním z těch, kdo byl tvrdě proti, byl Harrer. Schůze výboru strany se konala jeden den v týdnu a jeden den byl také vyhrazen pro diskusní večer členů. O stranu v této době opravdu nebyl velký zájem. Pozvánky musely být psány v ruce a poté byly rozdávány lidem na ulici, neboť DAP neměla psací stroj, své vlastní razítko ani žádné finance.³⁴

Přechod na cyklostylované pozvánky pomohl přilákat více lidí, kteří by přispívali do stranické pokladny. Díky tomu si strana mohla dovolit otisknout inzerát v listu *Münchener Beobachter*, o konání shromáždění strany plánovaného na 16. října 1919 v pivnici Hofbräukeller. Díky tomu se zde sešlo 111 osob, což byla mnohem větší účast, než na jakou byla strana a její členové doposud zvyklí.³⁵ Na této akci si vzal Hitler slovo poprvé před větším publikem. Tento moment se dá považovat za významný, neboť zde sklidil úspěch a získal sebedůvěru coby řečník. Témata, o kterých hovořil, byla stále ta samá a týkala se například antisemitismu, nacionalismu či Versaillské mírové smlouvy.³⁶ Na této schůzi byla uspořádána sbírka, díky které strana vybrala do své kasy celých tři sta marek. Od této chvíle se DAP stala stranou, která vybírala na svých schůzích peníze.³⁷

3.1 Založení NSDAP a její nový stranický program

Již na samých počátcích své politické a řečnické kariéry Hitler záměrně studoval techniku projevů, které poté nacvičoval hodiny před zrcadlem. Také se soustředil na to, jakým stylem zaujmout co největší publikum a získat ho na svoji stranu, i když v této době zatím ne tak propracovaně, jako v pozdějších letech. Na kus papíru si psal klíčové fráze, kterých se ve svém projevu držel. Před projevem vysílal průzkumníky do sálu. Ti mu podávali informace o rozpoložení publika, o jeho množství i náladě panující v sále a další potřebné informace, aby věděl, na co se má připravit a hlavně, jak nejlépe

³⁴ STEINERTOVÁ, s. 109.

³⁵ KERSHAW, *Hitler*, s. 147.

³⁶ KERSAUDY, s. 37–38.

³⁷ KERSWAH, *Hitler*, s. 147.

přítomné publikum zaujmout. Nejdůležitějším nástrojem se pro Hitlera bezesporu stal jeho hlas, se kterým se postupně učil lépe pracovat. Na dalším místě byly emoce a neustále opakování stejných jednoduchých frází a hesel. Tomu, co předával ve svých projevech posluchačům, sám věřil natolik, že nebylo příliš obtížné získat pro své myšlenky i publikum. Dokázal během chvíle dav rozhněvat a v druhé chvíli ho dojmout, i přes to, že jeho projev často postrádal smysl a logické souvislosti. Jeho projevy byly plné vášně i citů. Hitler tak v sobě objevil talent, který začal velmi rychle využívat.³⁸

Již po půl roce svého působení v DAP coby vedoucí propagandy přišel Hitler s tím, že strana dále nemůže fungovat bez svého vlastního programu, který by jasně definoval její cíle a bez něhož strana nemohla získat podporu mas. Rovněž se začal dožadovat masového shromáždění, které mělo být v historii strany úplně prvním.³⁹ Jeho neustálé snahy o rozšíření vlivu DAP vyvolaly vnitrostranický konflikt. Harrer, který stál u samého zrodu strany, 5. ledna 1920 rezignoval na svoji funkci, a to ve prospěch Drexlera. Hitler tak dosáhl svého cíle. Zbavil se odpůrce, který měl ve straně značný vliv a nyní již mohl pokračovat ve svých dalších plánech.⁴⁰

První masové shromáždění strany se uskutečnilo 24. února 1920 v pivnici Hofbräuhaus. Za touto příležitostí byly vytvořeny plakáty, přičemž zajímavé je, že Hitlerovo jméno na nich nebylo zmíněno. To dokazuje, že byl v této době stále pouze jedním z řadových členů strany. Letáky a plakáty začaly být široce využívány k celkové propagaci i mimo toto shromáždění. Byly rozvěšovány po celém Mnichově či rozdávány na ulicích. Měly velkou úlohu a význam, a to upoutat co největší zájem kolemjdoucích svoji křiklavě rudou barvou. K této příležitosti si strana v Hofbräuhausu zamluvila slavnostní sál, který byl obvykle pronajímán na větší shromáždění. Byl to ambiciózní a riskantní krok. Organizátoři akce neměli jistotu, zda se tento sál, který byl velkým skokem od malé, tmavé místnosti Sterneckerova pivovaru, zaplní. Toto shromáždění však znamenalo první velký úspěch strany. Letáky a pozvánky na akci, které měl Hitler na starosti, zafungovaly. Sešlo se zde kolem dvou tisíc posluchačů. Tento večer se stal obrovským mezníkem v historii DAP, ačkoliv to v této době ještě nikdo netušil.⁴¹

³⁸ FUCHS, s. 45–50.

³⁹ KERSHAW, *Hitler*, s. 147.

⁴⁰ HAUNER, ČVANČARA, s. 77.

⁴¹ KERSHAW, *Hitler*, s. 147–148.

Ve slavnostním sále pivovaru Hofbräuhaus byl hlavním řečníkem večera doktor Johannes Dingfelder, neboť panovaly obavy, že kdyby jím byl Hitler, nepřišlo by mnoho posluchačů. Vystoupil v pořadí tedy jako druhý řečník večera a jelikož zde byla tak pozoruhodná návštěvnost, rozhodl se představit cíle a plány strany do budoucna. Přečetl nový stranický program, který čítal pětadvacet bodů, které byly prohlášeny za nezměnitelné. Tedy, že po dosažení všech cílů již nebudou vytvořeny žádné další.⁴² Nicméně tuto nezměnitelnost a mnohdy i některá ustanovení programu v následujících letech ignoroval.⁴³ Na tomto programu již nějakou dobu pracoval Drexler, pravděpodobně také s Hitlerem a s Gottfriedem Federem, neboť se v programu objevovala jeho typická hesla o „úrokovém otroctví“. Není jisté, zda se na programu podílel někdo další, neboť se tyto informace liší. Následně byl program předložen stranickému výboru k dopracování.⁴⁴

Program DAP se stavěl proti výsledkům i následkům první světové války. V první řadě žádal zrušení Versailleské a Saintgermainské mírové smlouvy. Dále s odkazem na právo národů na sebeurčení požadoval vytvoření Velkoněmecka, ve kterém měli být sloučeni všichni Němci. Požadoval půdu k získání zdrojů potravin pro německý národ, aby měli všichni občané stejná práva a povinnosti, zlomení úrokového otroctví a aby právo na rozhodování o vedení státu a jeho zákonech měli pouze němečtí občané. Jeden z bodů požadoval zastavení imigrace „Neněmců“ a vyhoštění všech, kteří imigrovali do Německa po 2. srpnu 1914. Dalším požadavkem bylo, aby státními občany byli pouze soukmenovci německé krve, z čehož vyplývalo, že žádný žid státním občanem být nesmí. Mezi dalšími požadavky například zaznělo, aby byly zestátněny všechny privatizované podniky, aby byla všechna obohacení z války označena za zločin a navrácena. Objevil se také požadavek na pozemkovou reformu, dostupné vyšší vzdělání pro každého schopného Němce, vytvoření národního vojska, zakázání práce mladistvých a jejich povinné tělesné zocelování, svobodu všech náboženských vyznání v případě, že neohrožují existenci státu, boj proti politickým lžím, výměnu říšského práva za německé obecné právo či trest smrti pro zločince proti národu a lichváře.⁴⁵

⁴² FEST, s. 119–120.

⁴³ PAXTON, Robert O., *Anatomie fašismus*, Praha 2007, s. 23.

⁴⁴ KERSHAW, *Hitler*, s. 150.

⁴⁵ FEDER, s. 29–34.

Po představení těchto bodů bylo publikum nadšené a aplaudovalo. Nicméně tehdy to ještě nikdo nepovažoval za důležité. Noviny se o tom nezmiňovaly buď vůbec, nebo jen velmi stručně a nikoho pravděpodobně nenapadlo, že byla právě zrozena nová éra, která za pár let změní dějiny. Po tomto masovém shromáždění se Drexlerův pivní a debatní kroužek začal pomalu ale jistě transformovat ve velmi významnou masovou stranu, která již nebyla jeho.⁴⁶ Týden po představení programu byl přijat nový název strany,⁴⁷ který od nynějška zněl: *Národně socialistická německá dělnická strana* (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*), se zkratkou NSDAP.⁴⁸ Účel změny názvu strany byl pravděpodobně také propagandistickým tahem, jak přilákat více zájemců, a to právě připojením hesel „socialistická“ a „národní“ k původnímu názvu.⁴⁹ Strana rovněž přijala nový stranický symbol, kterým se stal hákový kříž. Ten zajisté nebyl novým nápadem, se kterým přišel Hitler, jak si v dnešní době většina lidí myslí. Pocházel ze staré Indie a již několik let byl používán mnoha radikálními skupinami.⁵⁰

3.2 Převzetí moci ve straně a její vzestup

Během roku 1920 proběhlo několik dalších shromáždění a projevů. Po předchozích událostech již bylo jasné, že je Hitler pro stranu nepostradatelný. Jedině on zvládl díky svým demagogickým a propagandistickým schopnostem přivést NSDAP do povědomí tisíce lidí. Bez něj by se nic takového pravděpodobně nikdy nestalo. Strana mu tak vděčila za svůj pozoruhodný rozvoj. Touto dobou Hitler neměl zájem na žádném vyšším stranickém postu. Drexler mu dokonce hned několikrát nabídl předsednictví, on však odmítl.⁵¹ Nyní, když měl snad poprvé ve svém životě na výběr, se rozhodl vystoupit z armády, a to 31. března 1920. Do té doby byl stále na její výplatní listině.⁵²

V prosinci téhož roku se začal prudce zhoršovat vnitrostranický konflikt, neboť jedna část NSDAP chtěla sloučení s dalšími nacionalistickými organizacemi a politickými stranami, především s *Německou socialistickou stranou* (*Deutsche sozialistische Partei*), se zkratkou DSP. S tím samozřejmě mělo problém druhé

⁴⁶ KERSHAW, *Hitler*, s. 151–152.

⁴⁷ FEST, s. 125. Informace o oficiální změně názvu strany se v různých zdrojích liší. Někteří autoři uvádějí přejmenování strany v den představení nového stranického programu, jiní až o týden později.

⁴⁸ ZITELMANN, s. 28.

⁴⁹ KELE, Max H., *Nazis and Workers. National Socialist Appeals to German Labor, 1919–1933*, Chapel Hill 1972, s. 37.

⁵⁰ FUCHS, s. 32.

⁵¹ KERSHAW, *Hitler*, s. 160.

⁵² HAUNER, ČVANČARA, s. 81.

stranické křídlo, především Hitler.⁵³ Pro něj byla zásadním problémem naprostá rozdílnost cílů stran a eventuální přesunutí hlavního sídla do Berlína.⁵⁴ Velmi důležitým mezníkem v historii strany se stal rok 1921. V létě byla krize uvnitř strany již v plném proudu, a to v důsledku předchozích několika měsíců probíhajících jednání o sloučení, která ztroskotala právě kvůli Hitlerovi, který hrozil, že ze strany vystoupí. Trval na tom, že strany nemohou být k NSDAP připojeny, naopak měly být rozpuštěny a jejich členové měli poté vstoupit do NSDAP jednotlivě. Následně Hitler odcestoval na několik týdnů do Berlína, kam odjel za účelem navazování nových kontaktů, přednášet a především chtěl pro stranu získat finanční prostředky. Například se zde seznámil s válečným hrdinou, generálem Erichem Friedrichem Wilhelmem Ludendorffem, který sehraje v budoucnu významnou roli. Hitlerovi příznivci ho neustále informovali o veškerém dění ve straně, kde měl značný počet odpůrců. Po jeho odjezdu Drexler pod vlivem některých osob, které stále požadovaly sloučení s dalšími organizacemi, obnovil všechna zrušená jednání. Samozřejmě se tyto zprávy dostaly okamžitě k Hitlerovi, který obratem nastoupil cestu zpět do Mnichova.⁵⁵

V obnovených jednáních významně figuroval doktor Otto Dickel, který roku 1921 založil organizaci s názvem *Německé pracovní společenství* (*Deutsche Werkgemeinschaft*) v Augšpurku. Se svojí knihou *Zmrtvýchvstání západu* (*Die Auferstehung des Abendlandes*) sklídl na politické scéně značný úspěch. Byl pozván do Mnichova, kde se projevil jako velmi dobrý řečník. A právě s tímto mužem, který nebyl Hitlerovi vůbec po chuti, měla NSDAP začít jednání, kterého se účastnili vedoucí augšpurské a norimberské pobočky *Německého pracovního společenství*. Hitler přijel dříve, než se na plánovanou schůzi dostavili představitelé NSDAP. Rozzuřený zde sdělil, že tomuto sloučení zamezí. Poté, co se dostavili také předáci jeho strany, jednání opustil. Dickelovy myšlenky a návrhy na stranické vedení velmi zapůsobily. Je důležité zde zmínit, že Hitler patrně neměl v plánu na sebe strhnout vedení NSDAP. Jak již bylo dříve zmíněno, několikrát odmítl předsednictví strany i členství ve stranickém výboru, neboť mu jeho funkce vyhovovala. Jeho kroky, které následovaly, byly pravděpodobně

⁵³ Tamtéž, s. 88.

⁵⁴ KERSHAW, *Hitler*, s. 164.

⁵⁵ FEST, s. 138–139.

pouze za účelem zamezení spojení, které pro něj bylo doslova nepřípustné. Spoléhal se na svoji významnou roli ve straně a sám pevně věřil, že je pro ni nepostradatelným.⁵⁶

Hitler byl doslova mistrem dramatických kroků a reagoval velmi impulzivně – 11. července vystoupil ze strany. O tři dny později sepsal dopis, ve kterém shrnul všechny stížnosti a poslal je řídicímu výboru. Na závěr připojil ultimátum, kde v šesti bodech shrnul podmínky, za jakých byl ochoten se do strany vrátit.⁵⁷ Požadoval, aby byl do týdne uspořádán mimořádný sjezd strany a aby byl rozpuštěn výbor. Následně měl být zvolen nový, ve kterém Hitler požadoval funkci prvního předsedy s diktátorskými pravomocemi. Dále se domáhal slibu, že hlavním střediskem hnutí zůstane výlučně a navždy pouze Mnichov. Ve třetím bodu požadoval slib, že se během následujících šesti let nezmění ani název organizace, ani její nezměnitelný program. Čtvrtý a pátý bod se týkal jeho největšího strachu, spojení s konkurenčními politickými stranami a hnutími. Požadoval, aby byla zastavena veškerá jednání o sloučení. Následně uvedl, že jedinou možností je pouze jejich připojení, přičemž o podmínkách může rozhodnout pouze on sám coby první předseda. Šestý bod navazoval na dva předchozí, Hitler chtěl, aby NSDAP neobeslala všenněmecký sjezd nacionalistických organizací, který se měl konat v srpnu v Linci.⁵⁸

Odpovědi na své ultimátum se dočkal hned následujícího dne. Lze z ní vyčíst, jaký si Hitler stihl vydobýt vliv již během zhruba dvou let svého působení ve straně. Odpověď byla následující: „*Výbor oceňuje Vaše nesmírné znalosti, Vaši zřídka vídanou obětavost, Vaše nehonorované zásluhy o blaho hnutí a Váš neslýchaný řečnický talent a je připraven Vám poskytnout diktátorské pravomoci a přivítá s velkou radostí, pokud po svém znovuvstoupení do strany převezmete Drexlerem již opakovaně a dlouho nabízené místo prvního předsedy. Drexler zůstane přisedícím výboru a pokud to bude Vaším přáním, i v akčním výboru ve stejné funkci. Pokud byste pokládal jeho úplný odchod z hnutí za užitečný, musel by být projednán na příštím výročním zasedání.*“⁵⁹ Řídicí stranický výbor ve své odpovědi rovněž zmínil, že by raději danou situaci vyřešil v klidu, bez nutnosti mimořádného shromáždění. Pokud na tom však bude Hitler trvat, uskuteční se do dvou týdnů. Ten na tom skutečně trval, neboť si své vítězství chtěl

⁵⁶ KERSHAW, *Hitler*, s. 155–156.

⁵⁷ FEST, s. 139.

⁵⁸ HAUNER, ČVANČARA, 96–97.

⁵⁹ FEST, s. 139.

vychutnat před obecnstvem, jak se patří, a tuto příležitost si nemohl nechat uniknout. Konání akce bylo stanoveno na 29. července.⁶⁰ Je až překvapivé, jak rychle se stranický výbor rozhodl odebrat Drexlerovi jeho dosavadní funkci, a to i vzhledem k tomu, že to byl on, kdo stranu založil. Se vši pravděpodobností se takto rozhodl, neboť se obával, že sebou Hitler při svém vystoupení ze strany strhne obrovský počet jejích členů a založí si svoji vlastní stranu, která by je svým vlivem předčila.

Hitler na svůj další výstup nenechal dlouho čekat a na 25. července sám zorganizoval jakýsi diskusní večer. Jednalo se o předběžné zasedání, na něm byl znovu zapsán jako 3680. člen NSDAP. Přijal post prvního předsedy s diktátorskými pravomocemi a navrhl, aby Drexler získal post doživotního čestného předsedy. Poté předložil text nových stanov, které byly schváleny naprostou většinou, až na jeden jediný hlas. Právě v tento osudný den se zrodila Hitlerova nová, masová strana. Jeden ze členů strany Herman Esser, který tomuto shromáždění předsedal, toho večera představil Hitlera jako „našeho Führera“.⁶¹ Zrodilo se tak i jeho nové označení, které se všem vrylo do paměti a je známo dodnes.

Jedním z podstatných mezníků při vzestupu NSDAP byl vznik tzv. úderných oddílů (*Sturmabteilung*), se zkratkou SA, pro které se vžilo označení „hnědé košile“. Ty byly utvářeny již na počátku roku 1920, a to především z důvodů nutnosti ochrany při shromážděních, později však sloužily k zastrašování protivníků a ke stabilizaci strany zevnitř.⁶² Tento původně sportovní oddíl byl od samého počátku nástrojem podmanění a útoku. V červenci roku 1921 došlo k jeho reorganizaci poté, co Hitler převzal moc ve straně. Na cestě k jeho přeměně v polovojenské jednotky měl největší podíl jeho spoluzakladatel, vojenský důstojník Ernst Julius Röhm, který byl již od podzimu roku 1919 členem DAP. Svůj podíl nesl i bývalý velitel Freikorpsu kapitán Hermann Ehrhardt. Na základě dohody mezi Hitlerem a Ehrhardtem ze srpna 1921 byli převedeni bývalí příslušníci Ehrhardtovy námořní brigády do stranického sportovního oddílu. V jeho čele stanul jako vrchní velitel Hans Ulrich Klintzsch, který v této funkci zůstal až do února 1923, a který měl za úkol z něj vybudovat bojovou jednotku. Ještě v listopadu

⁶⁰ STEINERTOVÁ, s. 118.

⁶¹ Tamtéž, s. 119.

⁶² KNOPP, Guido, *Hitler. Pět tváří jeho osobnosti*, Praha 2013, s. 50.

roku 1921 disponovaly jednotky SA přibližně 300 členy. V roce 1922 však začal jejich prudký rozmach a z jednotek se stal nástroj moci.⁶³

Velký význam pro rozvoj NSDAP v době před konáním pivního puče měl básník, politik a novinář Dietrich Eckart. Právě tento muž sehrál roku 1920 významnou roli při koupi novin *Völkischer Beobachter*, neboť ovlivnil rozhodnutí předních představitelů strany noviny koupit a sehnal na ně finanční prostředky. Následně je až do své smrti roku 1923 redigoval.⁶⁴ NSDAP od této doby vlastnila své noviny, které byly klíčové pro stranickou publicitu. Členové strany, včetně samotného Hitlera, do nich od nynějška přispívali články.⁶⁵ Mezi další významné osobnosti z doby začátků NSDAP patřili například mnichovský policejní prezident Ernst Pöhner a vyšší úředník policejního prezidia doktor Wilhelm Frick. V době před pivním pučem docházelo k mnoha potyčkám, například s opozičními stranami, nebo s odpůrci nacistů. Frick a Pöhner se starali o to, aby se násilnické aktivity strany a rovněž oddílů SA nedostaly do povědomí veřejnosti a drželi nad nimi ochrannou ruku. Poněvadž měli oba značný vliv na policejním oddělení v Mnichově, vděčila jim NSDAP za to, že její nelegální aktivity pomáhali takzvaně držet pod pokličkou.⁶⁶

Co se týče počtu členů NSDAP, tak se Drexlerův malý pivní kroužek opravdu nezadržitelným tempem transformoval v Hitlerovu masovou stranu. Dle prvního seznamu členů z května 1920 měla strana 675 členů.⁶⁷ Do konce roku přibylo dalších 2000 členských karet. Následně v letech 1921 a 1922 přibylo dalších 18 000 členů. Lze tedy konstatovat, že nárůst členské základny byl v počátečních letech vcelku pozvolný. Do Hitlerova pokusu o puč, tedy do listopadu roku 1923, strana vydala 55 787 členských karet. Na tento nárůst měla pravděpodobně vliv zhoršená situace v Německu a okupace Porúří v lednu 1923. Vzhledem ke skutečnosti, že ústřední registr členů započal roku 1919 vydávat členské karty od čísla 500, znamená to, že během přibližně čtyř let existence strany do ní vstoupilo celkem 55 287 členů.⁶⁸

⁶³ KERSHAW, *Hitler*, s. 174–175.

⁶⁴ BROSZAT, s. 20.

⁶⁵ KERSHAW, *Hitler*, s. 160.

⁶⁶ BROSZAT, s. 20.

⁶⁷ KELE, s. 37.

⁶⁸ MÜHLBERGER, Detlef, *The Social Bases of Nazism, 1919–1933*, Cambridge 2003, s. 38–39.

4 CESTA K PIVNÍMU PUČI

Cesta Adolfa Hitlera od získání moci nad NSDAP k pivnímu puči nebyla jednoduchá. Doprovázelo ji několik klíčových událostí a osobností. Hitler neustále provokoval opoziční strany i vládu v Mnichově, a to jak svými proslovy, tak několika akcemi a demonstracemi moci. Smyslem těchto nesčetných výtržností a šarvátek bylo získat si co největší pozornost a být tak neustále na očích široké veřejnosti. Podstatné bylo rovněž předvést vládě i veřejnosti, že NSDAP je novou významnou silou, se kterou je nutné počítat. I když zprávy v novinách o těchto událostech vyznívaly spíše negativně, jako reklama posloužily na výbornou.⁶⁹

Během let 1922 a 1923 nastalo několik významných okamžiků, které zkomplikovaly situaci v Německu a současně napomohly připravit ideální půdu nacistům k jejich pokusu o převrat. V červenci 1922 propukla vnitropolitická krize, když byl zavražděn ministr zahraničních věcí Walter Rathenau. Dva dny poté prezident Friedrich Ebert podepsal dekret na ochranu republiky, který byl předložen již v předchozím roce a v jehož důsledku byla NSDAP téměř všude mimo bavorské území zakázána, coby nelegální organizace.⁷⁰ V listopadu 1922 byla NSDAP zakázána například v Sasku, Durynsku, Prusku a Hamburku.⁷¹ Zákonem na ochranu republiky z 21. července 1922 vznikl speciální soud na ochranu republiky při říšském soudu. V jeho pravomoci bylo trestat veškerá porušení tohoto zákona a všechny násilnické aktivity, které byly zaměřeny proti republikánské formě státu, nebo proti členům vlády. Proti tomuto zákonu se postavilo především Bavorsko, jehož vláda následně vydala vlastní zákon na ochranu ústavy a republiky.⁷² Jednotky Reichswehru v Bavorsku dokonce odmítaly plnit rozkazy, které přicházely od říšské vlády.⁷³ Celou situaci navíc bavorská vláda podala jako zásah říšské vlády do svrchovanosti země, čímž se ještě znatelněji prohloubil konflikt mezi Bavorskem, kde se silně začaly projevat separatistické myšlenky, a Německou říší.⁷⁴

⁶⁹ KERSHAW, *Hitler*, s. 176–177.

⁷⁰ BULLOCK, s. 94. Říšský zákon na ochranu republiky byl vydán již 28. září 1921, nicméně nebyl úspěšný, neboť úřady v Bavorsku se jím odmítali řídit. MORAVCOVÁ, s. 73.

⁷¹ HAUNER, ČVANČARA, s. 109.

⁷² MORAVCOVÁ, s. 76.

⁷³ MÜLLER, Helmut M., KRIEGER, Karl-Friedrich, VOLLRATH, Hanna, *Dějiny Německa*, Praha 2004, s. 246.

⁷⁴ MORAVCOVÁ, s. 76.

NSDAP v roce 1922 uskutečnila několik demonstrací své moci, přičemž první z nich se odehrála 14. října během takzvaného Německého dne (*Deutscher Tag*), velké události, která se konala ve dnech 14. a 15. října v Koburku v Horních Frankách. Organizátorem Německého dne byl nacionální *Německý spolek národní obrany a vzdoru* (*Der Deutschvölkische Schutz- und Trutzbund*).⁷⁵ Na toto shromáždění byl pozván také Hitler, kterému bylo umožněno přivést si s sebou skromný doprovod. Ten v tom však spatřil příležitost předvést moc své strany, kterou zde hodlal demonstrovat. Pronajal si zvláštní vlak, který na akci spolu s ním dopravil 800 členů SA. Následně ignoroval požadavek organizátorů události, aby se příslušníci jeho oddílů vyvarovali provokace, tedy pochodu s prapory za doprovodu orchestru. Hitler výzvy nedbal. Vzápětí došlo k potyčce se socialisty, načež oddíly SA ovládly koburské ulice. Německý den se zapsal do historie NSDAP jako první podstatný propagandistický úspěch.⁷⁶

Jen o několik dní později, 27. a 28. října 1922, se v Itálii uskutečnil slavný pochod na Řím, který Hitlera velmi ovlivnil. Italští fašisté v čele s Benitem Mussolinim vyrazili z Neapole do Říma za účelem převzetí moci. Po pouhých dvou dnech byl Mussolini vyzván k sestavení vlády.⁷⁷ Tento úspěšný pokus o státní převrat v Itálii přispěl ke skutečnosti, že od počátku roku 1923 byl Hitler, coby hlasitý řečník se svými striktními a v této době populárními názory, mnohými považován za jednoho z předních vůdců, jakého nebylo možné doposud na zmatené politické scéně Mnichova zpozorovat.⁷⁸ Mussolini se stal Hitlerovi vzorem a inspirací. Neuběhl ani týden a jeden ze členů NSDAP, politik a novinář Herman Esser, prohlásil: „*Mussolini Německa se jmenuje Adolf Hitler.*“⁷⁹

Na počátku roku 1923 se Německo ocitlo v obrovské krizi, která trvala několik následujících měsíců. Reparační komise, ustanovená po první světové válce, projednávala ještě v prosinci předchozího roku nesplnění počtu dodávek dřeva Francii ze strany Německa. Kvůli těmto nesplněným dodávkám rozhodla Reparační komise 9. ledna 1923 o okupaci nejvýznamnější německé průmyslové oblasti – Porúří. Dne

⁷⁵ KERSHAW, *Hitler*, s. 178.

⁷⁶ GRÜNBERG, s. 33–34.

⁷⁷ PAXTON, s. 104–107.

⁷⁸ CLEMENS, Detlev, *The 'Bavarian Mussolini' and His 'Beerhall Putsch'. British Images of Adolf Hitler, 1920–1924*. In: *The English Historical Review*, 114, 1999, 455, s. 71.

⁷⁹ KERSHAW, *Hitler*, s. 180.

11. ledna vstoupily do Porúří francouzské a belgické jednotky, které měly dohlížet na včasné plnění dodávek. Německá vláda byla striktně proti těmto opatřením a označila jednání Reparační komise za porušování mezinárodního práva. Následně oznámila, že s komisí nebude za těchto podmínek spolupracovat a vyhlásila politiku pasivní rezistence.⁸⁰ Vznikl obrovský konflikt, který ani jedna ze stran nehodlala v dohledné době ukončit. Nastalá situace byla pro Německo velmi zatěžující.⁸¹

Roku 1923 došlo také k dalšímu konfliktu mezi Hitlerem a mnichovskou vládou, a to při příležitosti prvního říšského stranického sjezdu NSDAP, který byl naplánován na 27. a 28. ledna 1923 do Mnichova. Dne 27. ledna se ve dvanácti mnichovských lokálech měly uskutečnit stranické akce s proslovy. Na následující den, 28. ledna, byla plánována obrovská slavnostní přehlídka jednotek SA včetně svěcení zástav. Objevil se ale problém, neboť v této době již nějakou dobu panovaly zvěsti o možném Hitlerově puči. Bavorská vláda se obávala, aby Hitler nevyužil právě tohoto sjezdu k jeho rozpoutání. V důsledku toho byly zakázány veškeré manifestace a vyhlášen výjimečný stav. Hitler samozřejmě takovou prohru a ponížení nemohl dopustit a okamžitě začal situaci řešit.⁸² Rozčílen spěchal za policejním prezidentem Eduardem Nortzem. Nepomohly však ani nadávky ani výhrůžky. Byl to nakonec Röhm, kdo pomohl Hitlerovi dostat věci pod kontrolu.⁸³ Zařídil, aby generál Franz von Epp přiměl generála Ottu Hermanna von Lossow, velitele 7. divize Reichswehru, aby se v této komplikované situaci postavil na stranu Hitlera.⁸⁴

Hitler si dohodl schůzku s Lossowem, na níž mu dal své čestné slovo, že nedojde k žádnému pokusu o puč, manifestace proběhnou v naprostém klidu, bez výtržností a neprodleně po jejich skončení se u něho ohlásí. Následně ho Lossow poslal za Gustavem von Kahr, aby jej získal na svoji stranu a měl tak větší šanci na úspěch. Poté Hitler znovu navštívil Nortze, ale přišel již se zcela jinými požadavky. Hovořil o problému omezení všech dvanácti shromáždění i o svěcení zástav, které bylo plánováno na neděli, neboť to nemohlo být vynecháno. Přislíbil rovněž, že se zcela určitě nebude konat žádný průvod městem. Nortz neustoupil, a tak Hitler slíbil, že

⁸⁰ Politika pasivní rezistence znamenala občanskou neposlušnost, kdy občané Německa v Porúří dle příkazů Říšské vlády neměli plnit příkazy a nařízení okupační správy. V Porúří byla tedy zastavena veškerá průmyslová produkce.

⁸¹ MORAVCOVÁ, s. 80–81.

⁸² STEINERTOVÁ, s. 142.

⁸³ BROSZAT, s. 25.

⁸⁴ KERSHAW, *Hitler*, s. 191.

změní místo konání svěcení zástav na cirkus Krone.⁸⁵ Do této obrovské haly se najednou vešlo nejvíce posluchačů z celého Mnichova.⁸⁶ Tím, že Hitler slíbil změnu místa konání, si vydobyl alespoň jeden ústupek, a to, že pokud se do cirkusu Krone nevejdou všichni účastníci, tak se shromáždí venku. S tím Nortz souhlasil, stejně tak se všemi dvanácti shromážděními. Hitler tak opět dosáhl svého. Vše se uskutečnilo tak, jak plánoval. Nicméně porušil své sliby a svěcení zástav se nekonalo v cirkusu Krone, ale na rozsáhlém prostranství vhodném k okázalým přehlídkám, které se nacházelo nedaleko samého centra Mnichova, a to na Martově poli (*Marsfeld*). Policie zcela nepochopitelně nijak nezasáhla.⁸⁷

K další konfrontaci s bavorskou vládou došlo 1. května 1923 při příležitosti každoročních velkých německých májových slavností, tedy při tradičních socialistických oslavách svátku práce. Hitler naléhal na Lossowa a policejního prezidenta Hanse Rittera von Seisser, aby byly tyto oslavy socialistům a komunistům zakázány. Cílem rovněž bylo, aby se z 1. května stala národní májová slavnost. Oslavy byly i přes Hitlerovu nesmírnou snahu nakonec povoleny, i když jen v omezeném počtu. S tím se však Hitler odmítl smířit a hodlal je napadnout s pomocí SA. Den před májovými slavnostmi, 30. dubna, začal Hitler plánovat útok. Sháněl všechny dostupné zbraně a munici a rovněž vydal rozkaz všem bavorským jednotkám SA, aby se na prvního máje dostavily do Mnichova. Shromáždění komunistů a demokratů se uskutečnilo na Terezině louce (*Theresienwiese*), poté došlo k přesunutí k Síni Slávy (*Ruhmeshalle*). Již v ranních hodinách se ale nedaleko Tereziny louky shromáždili také nacionalisté a oddíly SA, rozhodnuty těmto oslavám zabránit všemi dostupnými prostředky, tedy i za pomoci násilí. Röhm, coby vedoucí zbraňového referátu pod Reichswehrem, se vydal do kasáren, odkud přivezl další zbraně. Na scénu se však přidala i bavorská zemská policie, která obklíčila celou oblast, kde byli shromážděni komunisté spolu se socialisty. Navíc přišel rozkaz k vrácení zbraní, které pocházely z kasáren. Připravený útok proti oslavám byl Hitler nucen odvolat, což pro něj byla obrovská prohra.⁸⁸

⁸⁵ BROSZAT, s. 25–26.

⁸⁶ KERSHAW, *Hitler*, s. 154.

⁸⁷ BROSZAT, s. 26–27.

⁸⁸ BROSZAT, s. 28–29.

Ještě ten večer hovořil Hitler o událostech v cirkuse Krone následovně: „*Moji milí němečtí soukmenovci a soukmenovkyně! Máme-li první máj analogicky přenést z přírody do života národů, pak představuje symbol obnovy senilitou postiženého národního organismu. V životě národů je takovou senilitou internacionalismus. Co se z něj zrodilo? Pranic. Skutečné hodnoty lidské kultury nevznikly z internacionalismu, ale vždy je stvořil národ. Národy začnou být internacionální, jakmile ztratí tvůrčí sílu. Všude tam, kde národnímu životu vládne duševní nemohoucnost, tam se vynoří internacionalismus. A není žádnou náhodou, že nositelem tohoto postoje je právě ten národ, který žádnou skutečnou tvořivou silou nedisponuje: Židovstvo. Tento národ vykazuje nejnižší schopnost vlastní tvořivosti. Zdatný je pouze v oblasti vykutáleného a spekulativního obchodu. Žid má jako rasa velice silný pud sebezáchovy, jako člověk však postrádá jakékoli kulturní schopnosti. Je to démon rozkladu národů, symbol jejich nepřetržité destrukce. V životě národa tak může být 1. máj pouze oslavou vítězství nacionální, tvůrčí vůle nad internacionální myšlenkou rozkladu, stejně jako oslavou osvobození ducha národa a hospodářského zřízení od internacionálního moru. To jest koneckonců otázkou opětovného uzdravení národů. My v Německu nemáme jediný důvod slavit 1. máj. Jelikož u nás je momentálně podzim, dost možná už i zima. Všechno upadá, drolí se a tleje.*“⁸⁹ Svůj projev zakončil slovy: „*Doufáme a věříme, že jednou přijde den, kdy bude Německo sahat od Königsbergu po Straßburg a od Hamburku po Vídeň. Věříme, že nebesa jednou opět svedou Němce dohromady v jedné Říši, a sice nikoli pod sovětskou hvězdou, židovskou Davidovou hvězdou, nýbrž pod symbolem německé práce – pod hákovým křížem. A potom přijde i první máj.*“⁹⁰

Po tomto debaklu, kdy byla pošramocena jeho pověst, se Hitler na nějaký čas uchýlil do ústraní. Ve dnech 1–2. září 1923 se konal Německý den v Norimberku, na kterém se objevil i Ludendorff. Tento válečný hrdina, který měl po první světové válce v Německu značný vliv, přesídlil počátkem roku 1919 do Mnichova. Právě na této akci, která se konala při příležitosti vítězství Německa nad Francií roku 1870, si Hitler napravil svou reputaci, která v květnu značně utrpěla. Rovněž zde došlo ke sjednocení NSDAP, Říšského praporu (*Reichsflagge*) a Svazu Vysočina (*Bund Oberland*) do

⁸⁹ HITLER, Adolf, *Projevy*, svazek 1., 1922-23, Praha 2019, s. 241. Z knihy *Projevy* byl použit pouze doslovný překlad projevu, který Hitler daný večer před publikem přednesl. S tvůrci knihy, jejich názory a průvodními komentáři se nijak neztotožňuji.

⁹⁰ Tamtéž, s. 243.

Německého bojového svazu (dále jen Bojový svaz, *Deutscher Kampfbund*). Několik dní poté získal Hitler politické vedení ve svazu.⁹¹

Značný vliv na Hitlerovo rozhodnutí uskutečnit puč měla celková situace v Německu, která byla v roce 1923 více než kritická. Dne 13. srpna 1923 odstoupila vláda Wilhelma Cuna, která v lednu kvůli okupaci Porúří vyhlásila politiku pasivní rezistence a v jejím udržování byla velmi striktní. Následně sestavil vládu nově ustanovený říšský kancléř a ministr zahraničí Gustav Stresemann, čímž se otevřela cesta k novým jednáním o krizové otázce kolem Porúří. Stresemannův kabinet nakonec 26. září 1923 pasivní rezistenci ukončil,⁹² čehož Hitler coby odpůrce tohoto řešení využil ke zvýšení své popularity. Ve svých projevech hovořil o tom, že tímto činem nová vláda sebrala Německu jeho sílu a odvahu bránit se proti uzurpátorovi, Francii. Opět to ve společnosti rozehřívlo Hitlerovo oblíbené a populární téma – otázku nespravedlivých poválečných mírových podmínek pro Německo. V tuto chvíli, kdy byli velmi nespokojeni občané Německa a zároveň se říšská vláda ocitla v nesnázích, začal Hitler sprádat plány na převrat. Nicméně k dosažení svých cílů stále potřeboval větší podporu, a to přinejlepším od Reichswehru a bavorské vlády.⁹³ Dopady politiky pasivní rezistence na obyvatele Německa, jako například nedostatek potravin, byly tak silné, že spolu s nespokojeností lidu rostla i podpora extremistických skupin. Velmi výrazně se tato situace ukazovala právě v Bavorsku, kde se začaly stále více projevovat separatistické myšlenky a kde se značné množství obyvatel i mnichovských vládních činitelů stavělo proti berlínské vládě.⁹⁴

Hitler společně s Bojovým svazem plánoval akci proti Stresemannovi kvůli vyhrocené situaci ohledně otázky Porúří.⁹⁵ Ernst von Knilling, který byl od konce roku 1922 předsedou vlády v Bavorsku, zareagoval na ukončení politiky pasivní rezistence 26. září vyhlášením výjimečného stavu a následně jmenoval Kahra zemským komisařem s téměř diktátorskými pravomocemi.⁹⁶ Jeho úkolem bylo uklidnit revoluční nálady a coby silná a v německé společnosti vlivná osobnost překazit Hitlerovo úmysly,

⁹¹ KERSHAW, *Hitler*, s. 193–197.

⁹² MORAVCOVÁ, s. 84.

⁹³ BULLOCK, s. 97.

⁹⁴ KERSAUDY, s. 42–43.

⁹⁵ HAUNER, ČVANČARA, s. 120.

⁹⁶ MORAVCOVÁ, s. 87–88.

kterých se vláda v Berlíně obávala.⁹⁷ Říšská vláda vzápětí vyhlásila výjimečný stav pro celé Německo a udělila mimořádné pravomoci Reichswehru. Konflikt se nezadržitelným tempem stupňoval.⁹⁸

V září 1923 nastal ještě jeden vážný problém, a to kvůli zveřejnění urážlivého článku o Stresemannovi a generálu Hansi von Seeckt ve *Völkischer Beobachter*. Tehdejší německý ministr obrany Otto Gessler dal Lossowovi za úkol, aby nechal tento deník zakázat. Ten o tom pouze informoval Kahra, který se snažil věc urovnat bez konfliktů s šéfredaktorem deníku Alfredem Rosenbergem. Nicméně Gessler mezi tím zažádal o demisi Lossowa, který byl nakonec ze své funkce sesazen.⁹⁹ Kahr následně Lossowa jmenoval do funkce zemského velitele bavorského Reichswehru, ačkoliv to bylo v rozporu s ústavou. Snažil se tak vystupňovat konflikt s ústřední vládou v Berlíně.¹⁰⁰

Skutečnou mocí v Bavorsku touto dobou disponoval Kahr, Lossow a Seisser, kteří byli označováni jako „triumvirát“.¹⁰¹ Jejich cílem bylo nastolit v Berlíně nacionalistickou diktaturu s pomocí Reichswehru a rozhodně bez Hitlera. Ten si naopak spolu s Bojovým svazem vytyčil za cíl získat moc nad Mnichovem a ustanovit novou vládu, která by se soustředila kolem něj samotného. Po získání kontroly nad Mnichovem chtěl zrealizovat vysněný pochod na Berlín. Jediná Hitlerova šance však byla dostat triumvirát na svoji stranu, čímž by získal větší podporu a sílu pro plánovanou akci. O to se ihned začal aktivně pokoušet a přistoupil k jednání s triumvirátem, jež probíhala po celý říjen. Byla však neúspěšná. Triumvirát se stále neměl k připojení se k Bojovému svazu a rozmyšlel se, zda by nebylo přeci jen lepším řešením vyhnout se akcím, které byly v rozporu s ústavou.¹⁰² Triumvirát rovněž přemýšlel o připojení Bojového svazu k zemské policii a Reichswehru, jež ho potřebovaly jako nepostradatelnou partnerskou vojenskou sílu při pochodu na Berlín, o kterém se již uvažovalo.¹⁰³

Mezi oběma tábory, nacisty a triumvirátem, panovala napjatá atmosféra, která byla rovněž plná nedůvěry. Doprovázela ji i řada intrik a tajných jednání. Například

⁹⁷ BULLOCK, s. 97.

⁹⁸ KERSHAW, *Hitler*, s. 199.

⁹⁹ STEINERTOVÁ, s. 145.

¹⁰⁰ FEST, s. 170.

¹⁰¹ BROSZAT, s. 16.

¹⁰² KERSHAW, *Hitler*, s. 200.

¹⁰³ BROSZAT, s. 16.

Lossow svolal na 24. října schůzi, na kterou pozval zástupce Reichswehru, zemské policie a Bojového svazu, a kde je informoval o plánu pochodu na Berlín. Na tuto schůzi však záměrně nepozval Hitlera, ani přední představitele jednotek SA. Nastala v podstatě situace, kdy se již pouze vyčkávalo, kdo pokus o státní převrat zrealizuje jako první, neboť způsob jak jej uskutečnit společně nebyl nalezen. Hitler koncem října udělal další krok, když odvolal svůj slib dříve učiněný Kahrovi, že nepodnikne žádné předčasné akce. Překvapující však bylo, že Kahr se ani poté neodhodlal k jakékoliv akci, přestože z Hitlerova chování mohl jasně vyzpozorovat, že se k něčemu schyluje. Je možné, že nic ve skutečnosti ani v plánu neměl.¹⁰⁴ Dne 6. listopadu proběhla schůze, které se zúčastnil Bojový svaz a triumvirát. Kahr vyslovil vůči předákům Bojového svazu varování, aby se nedopustili jakéhokoliv svévolného chování, neboť by proti nim zakročila jak zemská policie, tak Reichswehr. V tuto chvíli tedy již bylo jasné, že Kahr nemá v úmyslu učinit jakýkoliv krok proti Berlínu a Hitlerovi šance na společné splnění cílů se tak začaly rychlým tempem vytrácet.¹⁰⁵ Přední představitelé Bojového svazu se spolu s Hitlerem ještě téhož dne večer dohodli, že provedou pokus o převrat samostatně bez předchozí domluvy s triumvirátem, a to při nejbližší vhodné příležitosti, která se naskytne. Doufali totiž, že je tímto činem donutí k akci a získají je pro svůj plán, tedy k pochodu na Berlín.¹⁰⁶

¹⁰⁴ FEST, s. 172.

¹⁰⁵ BROSZAT, s. 16–17.

¹⁰⁶ FEST, s. 173.

5 PIVNÍ PUČ

Dle původního plánu byl pokus o státní převrat stanoven na 10. listopadu 1923. Toho dne se mělo uskutečnit noční cvičení Bojového svazu, přičemž ihned ráno se měly tyto jednotky v rámci cvičení vydat směrem na Mnichov. Věřilo se, že v nikom by tato akce nevyvolala žádné podezření, neboť tyto pochody byly více než časté. Účel celého pochodu se měl během cesty razantně změnit, a to poté, co nacisté vyhlásí diktaturu a donutí tak triumvirát, aby se k nim přidal.¹⁰⁷ Tyto úmysly se však náhle změnily, a to během schůze předních představitelů Bojového svazu 7. listopadu a poté, co se proslechly informace o akci plánované Kahrem. Ten měl 8. listopadu uskutečnit proslov s nastíněním programu v Měšťanském pivovaru (*Bürgerbräukeller*),¹⁰⁸ který se nacházel v Mnichově na pravém břehu Isaru.¹⁰⁹ Na akci byli pozváni jak členové vlády, tak ostatní významné osobnosti, čímž se stala ideální pro převrat. Hitler se rovněž pravděpodobně zalekl možnosti, že by Kahr přeci jen podnikl akci proti Berlínu bez něho. Tyto domněnky ho donutily začít s okamžitou platností ukvapeně jednat. Zrodil se tak narychlo připravený plán puče, o kterém bylo informováno jen několik málo osob, a to ihned následujícího dne.¹¹⁰ Postup měl být velice jednoduchý. Oddíly SA měly za úkol obklíčit sál v pivovaru, kde měli být shromážděni všichni hodnostáři, a následně měl Hitler před všemi vyhlásit rozpuštění dosavadní vlády, sám se postavit do čela nové, prozatímní, a strhnout na svoji stranu triumvirát. Jeho pojistkou měl být Ludendorff, jenž měl stát po jeho boku. Dále plán počítal s obsazením významných míst v Mnichově a měl být zakončen slavným pochodem na Berlín dle vzoru pochodu na Řím.¹¹¹

5.1 Průběh převratu

Vše začalo 8. listopadu 1923 v Měšťanském pivovaru, kde Kahr začal v půl deváté večer přednášet zhruba třem tisícům posluchačů ze svého spisu *Od lidu k národu* (*Vom Volk zur Nation*), aniž by tušil, co bude během několika následujících okamžiků následovat. Krátce po zahájení totiž do pivovaru dorazil nepozvaný Hitler v doprovodu

¹⁰⁷ FEST, s. 175.

¹⁰⁸ KERSHAW, *Hitler*, s. 202.

¹⁰⁹ BROSZAT, s. 11.

¹¹⁰ KERSHAW, *Hitler*, s. 202.

¹¹¹ KERSAUDY, s. 45–46.

jednotek SA a předních členů NSDAP.¹¹² Do sálu vtrhly nejprve jednotky SA s těžkým kulometem, po nich vstoupil na scénu Hitler, který vylezl na židli a vystřelil zbraní do stropu sálu, aby získal pozornost. Následovalo oznámení: „Právě začala národní revoluce. Bavorská vláda je sesazena. Bude ustanovena prozatímní říšská vláda. Říšská branná moc a zemská policie stojí na naší straně. Na kasárnách již vlají naše vlajky. Sál je obklíčen šesti stovkami mužů v plné zbroji. Prosím, zachovejte klid, jinak nechám umístit kulomet na galerii.“¹¹³ Poté se obrátil na přítomný triumvirát a řekl: „Excelence, pane von Kahre, Excelence, pane von Lossowe, pane plukovníku von Seissere – musím vás pánové poprosit, abyste šli se mnou. Zaručuji se za vaši bezpečnost.“¹¹⁴ Po tomto příkazu se s ním triumvirát odebral do vedlejší místnosti, kde ho Hitler seznámil se svými úmysly a přemlouval ke spolupráci jak prosbami, tak výhrůžkami. Po celou dobu přitom mával pistolí v ruce. Snažil se členy triumvirátu získat na svoji stranu a sdělil jim, že on sám se postaví do čela nově vzniklé vlády, Lossow stane ve funkci ministra Reichswehru, Ludendorff se ujme funkce velitele armády, Seisser bude novým ministrem policie a Kahr hlavou Bavorska coby zemský správce. K ničemu to ale nevedlo a triumvirát zůstal neoblomným.¹¹⁵

Když se Hitlerovi nedařilo dostat triumvirát na svoji stranu, nechal přivést Ludendorffa, který doposud s pučem neměl nic společného, neboť doufal v osobní kouzlo válečného hrdiny. Mezitím se vrátil zpět do hlavního sálu, kde panovala rozpačitá atmosféra, kterou se snažil uklidnit a posluchače seznámil se svými plány na novou vládu.¹¹⁶ Svůj výstup před publikem zakončil slovy: „Mohu vám říci toto: Bud' dnes večer začne německá revoluce, anebo budeme my všichni za svítání mrtví!“¹¹⁷ Poté na místo dorazil očekávaný Ludendorff a přesně jak Hitler doufal, se díky jeho přítomnosti v sále i ve vedlejší místnosti zcela změnila nálada. Nejen, že se jim společně podařilo triumvirát přesvědčit, aby se přidali na jejich stranu, ale také byli zatčeni členové vlády, kteří se na místě vyskytovali.¹¹⁸ Doposud tak vše vycházelo

¹¹² BROSZAT, s. 12.

¹¹³ Tamtéž, s. 29.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ KERSHAW, *Hitler*, s. 203.

¹¹⁶ BROSZAT, s. 30.

¹¹⁷ KERSHAW, *Hitler*, s. 203–204.

¹¹⁸ Přesné informace o tom, co se v Měšťanském pivovaru 8. listopadu 1923 odehrálo, se v různých zdrojích liší. Nicméně základní údaje se ve všech zdrojích i dle svědectví účastníků shodují.

podle Hitlerových představ a plánů.¹¹⁹ V euforii prohlásil: „*Chci nyní splnit, co jsem si před pěti lety slíbil jako slepý mrzák v lazaretu. Nedám si odpočinku, dokud nebudou listopadoví zločinci sraženi k zemi, dokud trpící Německo nepovstane z trosek a nestane se Německem mocným a velkým, Německem svobodným a nádherným. Amen!*“¹²⁰

Všichni účastníci shromáždění se poté plní nadšení začali z pivnice odebrat. K Hitlerovi se kolem půl jedenácté hodiny večer dostaly znepokojivé informace o neúspěších v ženijních kasárnách, kam vyrazili jeho lidé jako na jedno z míst, které měli převzít pod kontrolu nacistů. Hitler se tak rozhodl na místo incidentu odebrat sám a problém vyřešit. To však byla jeho osudová chyba. V pivnici zůstal Ludendorff, který natolik věřil slovu triumvirátu a jejich společné úmluvě, že je nechal místo opustit.¹²¹ Mezi tím se Röhmovi podařilo, jako jedinému, úspěšně splnit svůj úkol – obsadit sídlo velitelství branné moci. Jelikož zde sám po dlouhá léta pracoval, důvěrně znal celou budovu. Přesvědčil všechny, kteří zde měli danou noc službu, aby nekladli odpor a vše tak proběhlo zcela bez problémů. Následně se ale rovněž dopustil veliké chyby, ač to zatím netušil. Nechal kapitána, který zde v danou noc vykonával službu, aby se odebral do své pracovny. Ten ihned navázal kontakt s kasárnami pěšího pluku, kam mezitím dorazil Lossow, a celou situaci na velitelství nahlásil. Další dílčí úspěch zaznamenali nacisté ve škole pěšího vojska, kde měli pučisté své sympatizanty. Získali místní kadety na svoji stranu a ti se následně odebrali do pivovaru k ostatním pučistům. Další strategická místa, která měli pučisté na Hitlerův příkaz dostat pod kontrolu, se obsadit nepodařilo. Frick a Pöhner sice ovládli policejní prezidium, ale když místo opustili, tak zde převzali velení opět vyšší policejní důstojníci. Dvojice Frick a Pöhner byla následně v noci zatčena. Jedna z jednotek pučistů, *Úderný oddíl Hitler (Stoßtrupp-Hitler)*, se následně pokusila policejní prezidium opět převzít pod kontrolu a při této příležitosti rovněž osvobodit dvojici zajatců. Tento pokus byl ale jen dalším zklamáním. Oddílu se však podařilo proniknout na radnici na Mariánském náměstí (*Marienplatz*), kde zatkli některé městské radní a odvedli je coby zajatce na ústřední místo pučistů, do Měšťanského pivovaru.¹²²

¹¹⁹ STEINERTOVÁ, s. 150.

¹²⁰ FEST, 177–178.

¹²¹ Tamtéž, s. 178.

¹²² BROSZAT, s. 32–34.

Během puče došlo k několika násilným událostem, které zcela jistě neměly co dočinění s převzetím moci, nebyly pravděpodobně v původních plánech a ani nebyly považovány za strategické pro danou věc. Například *Úderný oddíl Hitler* se na nepochopitelný rozkaz velitele jednotek SA, Hermanna Göringa, vydal zdemolovat redakci sociálně-demokratického týdeníku *Münchener Post*, který byl již po delší dobu opozicí jak pro NSDAP, tak pro Hitlera. Demolice redakce proběhla tak, aby na nějaký čas znemožnila vydávání novin, neboť zde pučisté poničili i tiskařské lisy. Další akcí nacistů bylo zkonfiskování peněz ze dvou mnichovských bank či zatčení francouzských a belgických členů Dohodové komise,¹²³ které následně pučisté uvěznil v jednom z mnichovských hotelů.¹²⁴

I když zatím nevypadalo, že jsou všechny Hitlerovy naděje ztracené, akce triumvirátu, který se pokoušel všemi možnými prostředky puč zvrátit, změnila celou situaci. Kahr po svém odchodu z Měšťanského pivovaru okamžitě začal s akcí proti Hitlerovi. Vydal veřejné prohlášení, ve kterém odvolal veškeré své sliby, které učinil před posluchači v Měšťanském pivovaru, protože k nim byl údajně donucen pouze pod nátlakem ze strachu o svůj život.¹²⁵ Lossow podal zprávu o dění a Hitlerových plánech do všech rozhlasových stanic v Německu. Uvedl v ní, že triumvirát převrat odmítá a že prohlášení, které v pivovaru učinili z donucení, je neplatné.¹²⁶ V brzkých ranních hodinách následujícího dne, 9. listopadu, Hitlerovi i jeho přívržencům začalo docházet, že je Kahr, Lossow a Seisser zradili. Hitler se zhroutil. Jakmile se však vzpamatoval, přišel s nápadem, že je potřeba získat veřejnost ve městě na svoji stranu tím, co mu šlo nejlépe – propagandou. Jeho propadnutí panice se tak změnilo v touhu po pomstě zrádcům. Hned brzy ráno vydal příkaz, aby propagandistické skupiny vyjely do města a zjistily, jaké pocity a názory o puči panují mezi zmatenými obyvateli. Na několika místech ve městě tak před lidmi vystoupil s projevem jeden z předních členů NSDAP Julius Streicher, který vydedukoval, že lidé odsuzují zradu triumvirátu a stojí za pučisty. Díky skutečnosti, že se Hitler domníval, že obyvatelé Mnichova stojí na jeho straně, přišel s Ludendorffem na nový plán. Jeho podstatou byl pochod pučistů v plné zbroji

¹²³ Dohodová komise byla zastoupením členů Dohodových mocností, kteří vyhráli první světovou válku. Tato komise dohlížela na dodržování mírových podmínek a starala se o následky za jejich porušování. Tito členi v Německu byli kvůli obsazení Porúří.

¹²⁴ BROSZAT, s. 34.

¹²⁵ FEST, s. 178.

¹²⁶ Neues 8-Uhr-Blatt, 9. November 1923, Nr. 2721, s. 1.

napříč městem v naději, že se k nim přidají obyvatelé a společně se jim podaří převrat úspěšně završit. Kdyby však i tato akce ztroskotala, působila by alespoň více hrdinsky, než kdyby celý puč v danou chvíli vzdali.¹²⁷

Z Měšťanského pivovaru se tak zhruba kolem poledne vydal průvod pučistů. V jeho čele zaujal místo střelecký kordon, který následovaly dvě řady praporečnicků. Po nich se seřadil Hitler, Ludendorff a ostatní přední představitelé Bojového svazu. Za nimi na pravé straně pochodoval *Svaz Vysočina*, na levé straně *Úderný oddíl Hitler*, ve středu zaujal své místo mnichovský oddíl jednotek SA. Na samém konci byli kadeti z důstojnické školy a jízda SA. Tento dvanáctistupňový šik se vydal na pochod Mnichovem, přičemž první problém nastal u Ludvíkova mostu (*Ludwigsbrücke*), kde své postavení s předstihem zaujala zemská policie a pokusila se průvod zastavit. *Úderný oddíl Hitler* na ni zaútočil, příslušníky zemské policie odzbrojil a odvedl k ostatním zajatcům do Měšťanského pivovaru. Průvod tak mohl dále pokračovat, přičemž směřoval k Mariánskému náměstí a následně k Odeonskému náměstí (*Odenosplatz*). V místech, kde ulice ústila k Odeonskému náměstí, však již čekal policejní zátaras. Šik pohotově odbočil vpravo a směřoval na náměstí jinou cestou, přes Rezidenční ulici (*Rezidenzstraße*). Okamžitě se však stejným směrem přesunuly i policejní jednotky a na konci ulice se setkaly přímo tváří v tvář.¹²⁸ Následovala přibližně půl minuty trvající palba, po které na ulici zůstalo ležet osmnáct mrtvých těl. Z těchto mrtvých bylo čtrnáct pučistů a čtyři příslušníci policie.¹²⁹ Poněvadž při předchozí střelbě na oblastním velitelství branné moci byli zabiti další muži, čítal nakonec počet padlých na straně pučistů šestnáct. Dodnes není známo, kdo vystřelil jako první, nicméně tím skončila událost, jež vešla do dějin jako pivní puč.¹³⁰

Hitler byl jedním z přeživších této nezdařené akce. Pravděpodobně si svůj život zachránil tím, že po začátku střelby rychle padl k zemi, přičemž si vykloubil rameno. Ludendorff dle svědků kráčel dál, jakoby se nic nestalo, nezraněn.¹³¹ Hitlera zachránil doktor Walter Schultze, který ho pohotově odvezl z místa přestřelky do venkovského domu Hitlerova přítele Ernsta Hanfstaengla, politického aktivisty, jenž finančně podporoval NSDAP. Jeho venkovské sídlo se nacházelo na jihu od Mnichova,

¹²⁷ BROSZAT, s. 35.

¹²⁸ Tamtéž, s. 35–36.

¹²⁹ KERSHAW, *Hitler*, s. 206.

¹³⁰ BROSZAT, s. 37.

¹³¹ STÜRMER, Michael, *Německo 20. století*, Praha 2005, s. 63.

v Uffingu.¹³² O dva dny později, 11. listopadu, zde byl policií dopátrán, zadržen a převezen do vyšetřovací vazby v Landsbergu, přibližně šedesát kilometrů od Mnichova.¹³³

5.2 Proces s Adolfem Hitlerem

Od 26. února do 27. března 1924 se v Mnichově konal tzv. Hitlerův proces, který se zabýval obviněním z velezrady. Během soudního jednání si zpočátku zničený Hitler, který ve vazbě držel hladovku, učinil z přítomných své publikum. Optimismus se mu navrátil poté, co zjistil, že s ním bude veden poctivý a spravedlivý soudní proces a nečeká ho jistá smrt.¹³⁴ Na lavici obžalovaných vedle něj usedl také jeden z předních představitelů Bojového svazu Friedrich Weber, vojenský velitel Bojového svazu Hermann Kriebel, Ludendorff, Röhm, Frick a Pöhner. Naopak triumvirát, Kahr, Lossow a Seisser, usedl na lavici svědků.¹³⁵ Hitler již na počátcích soudního líčení nepopíral svoji vinu. Naopak, vzal na sebe plnou odpovědnost a přiznal se k úmyslu svrhnout vládu a sám se chopit moci.¹³⁶ Nicméně, odmítl obvinění z velezrady a poukazoval na vinu triumvirátu se slovy: „*Nemohu se prohlásit vinným. Přiznávám se k činu, ale ne k velezradě. Jednání, jež se obrací proti zemězradě z roku 1918, není velezradou. Ostatně, velezrádný nemohl být čin z 8. a 9. listopadu, ale nanejvýš jednání v předcházejících týdnech a měsících. Pokud jsme se bývali měli dopustit velezrady, pak se divím, že ti, kteří tehdy usilovali o to samé, nesedí zde vedle mne. Musím obvinění z velezrady odmítat do té doby, než zde vedle sebe uvidím pány, kteří chtěli vykonat stejné činy jako my, radili se o nich a připravovali je do nejmenších podrobností. Necítím se být velezrádcem, ale Němcem, který chtěl pro svůj národ to nejlepší.*“¹³⁷

Hitler u soudu vystupoval velice sebevědomě. Působil, jako kdyby se opravdu domníval, že se mu nemůže nic stát. Měl k tomu několik důvodů. Bylo jasné, že bavorská vláda se se vši silou pokoušela vyhnout skandálu, který by nastal po zveřejnění všech okolností a osob zapletených do puče, neboť Hitler měl triumf v podobě informací o zapojení triumvirátu. Dle zákona se totiž Hitlerův proces měl

¹³² HEIDEN, Konrad, *Adolf Hitler – cesta k moci*, Bratislava 2002, s. 172.

¹³³ KERSHAW, *Hitler*, s. 207.

¹³⁴ Tamtéž, s. 209.

¹³⁵ FEST, s. 186.

¹³⁶ KERSHAW, *Hitler*, s. 209.

¹³⁷ FEST, s. 186.

konat u říšského dvora v Lipsku, avšak bavorská vláda si vynutila od říše ústupek a Hitler i s ostatními odsouzenými spočinul v rukou bavorské justice. Celý proces vyzníval spíše jako velká fraška, a to již díky možnostem, které obžalovaní měli. Například Weber mohl z vazby nestřežen odejít na procházku a Hitler mohl před soud přistoupit v běžném obleku namísto vězeňského mundúru. Rovněž bylo neobvyklé, že soudce, George Neithard, nechal Hitlera po celé čtyři hodiny pronášet v soudní síni proslov i s nevhodnými poznámkami. Proces rozhodně nebyl veden příkladně, a i následné rozsudky byly šokující. Během celého projednávání nepadla ze strany obžaloby ani zmínka o několika událostech, které měli nacisté během puče na svědomí. Mezi ty patřilo například zkonfiskování peněz, zatčení městských radních, a dokonce se zde nediskutovalo ani o čtyřech mrtvých policistech, kteří padli vinou pučistů.¹³⁸ Nicméně nebylo žádným tajemstvím, že mnoho osob z řad bavorské justice, včetně soudce, patřilo mezi sympatizanty nacistů.¹³⁹

Celý proces byl oficiálně ukončen čtyři dny po skončení jednání, tedy 1. dubna 1924, kdy byly v soudní síni předneseny rozsudky.¹⁴⁰ NSDAP byla od nynějška zakázanou organizací, nicméně události z 8. a 9. listopadu 1923 se pro stranu nestaly zničujícími, naopak, výrazně jimi získala na popularitě a rovněž byla oddělena od říšské obrany.¹⁴¹ Ludendorff, coby národní hrdina, byl prohlášen za zcela nevinného a následně propuštěn. Hitler, Kriebel, Weber a Pöhner si vysloužili pět let ve vězení, neboť byli shledáni vinnými z velezrady. Ostatní, kteří usedli na lavici obžalovaných, dostali pouze minimální tresty. Byl zde ale menší zádrhel, neboť Hitler měl být na základě již dříve zmíněného zákona na ochranu republiky vyhoštěn z Německa, neboť byl rodilý Rakušan. To se však nestalo. Soud toto rozhodnutí a v podstatě i obcházení zákona vysvětlil následovně: „*Hitler je rakouský Němec. Sám se považuje za Němce. Podle názoru soudu se význam a úmysl podmínek paragrafu 9, odstavce II zákona na ochranu republiky nemůže vztahovat na člověka, jenž se cítí a myslí jako Němec, jak je tomu v případě Hitlera, jenž za války dobrovolně sloužil čtyři a půl roku v německém vojsku, který obdržel vysoká vojenská vyznamenání za vynikající odvalu tváří v tvář*

¹³⁸ KERSHAW, *Hitler*, s. 210–212.

¹³⁹ KATER, Michael H., *The Nazi Party. A Social Profile of Members and Leaders, 1919–1945*, Oxford 1983, s. 30.

¹⁴⁰ KERSHAW, *Hitler*, s. 211.

¹⁴¹ HEIDEN, s. 174.

nepříteli, byl raněn a utrpěl i další újmu na zdraví a byl propuštěn z armády pod působnost krajského velitelství Mnichov I.“¹⁴²

Právě v tento okamžik začala nová, nejpodstatnější kapitola života Adolfa Hitlera. Vrátil se do vězení v Landsbergu, kde využíval na rozdíl od ostatních vězňů mnohých výhod v útulné cele, která spíše připomínala komfortní pokoj. Rovněž se těšil obrovské popularitě. Chodily mu dárky, dopisy a bylo již jasné, že ho lidé začínali uctívat jako národního hrdinu. Právě zde sepsal svoji politickou autobiografii *Můj boj* (*Mein Kampf*), kterou dodnes zná celý svět.¹⁴³ Bavorská jurisdikce, její soucit a sympatie, napomohly Hitlerovi po soudním procesu k získání titulu národní postavy a nevyčísitelně cenné publicitě jak pro něj samotného, tak pro NSDAP.¹⁴⁴ Z důvodů dobrého chování byl Hitler propuštěn z Landsbergu o mnohem dříve, a to po pouhém jednom roce. Pravděpodobně díky celé této situaci a předchozím událostem rovněž dospěl k rozhodnutím přehodnotit své ambice a cíle. Napříště chtěl získat moc nad Německem legální cestou.¹⁴⁵

¹⁴² KERSHAW, *Hitler*, s. 211–212.

¹⁴³ Tamtéž, s. 212–218.

¹⁴⁴ GRIFFIN, Roger, *Fascism*, Oxford 1995, s. 116.

¹⁴⁵ MINERBI, Alessandra, *Nacismus*, Praha 2007, s. 21.

6 KOMPARACE HITLEROVA PIVNÍHO PUČE A MUSOLLINIHO POCHODU NA ŘÍM

V téměř stejné době, ve dvou různých zemích se dva rozdílní muži pokusili o uchopení moci. Oba byli vůdci masových politických stran a následováni vysokým počtem přívrženců. Rok před Hitlerovým pivním pučem v Mnichově, se v Itálii uskutečnil slavný pochod na Řím. Hitler v něm našel silnou inspiraci a vzor. Pravděpodobně se pro něj stal pohnutkou k tomu, aby se sám odhodlal k podobnému činu, zvláště poté, co viděl úspěch italských fašistů. Lze konstatovat, že se Hitler pokusil Mussoliniho rozhodnou akcí napodobit, v jeho plánech však bylo mnoho nedostatků, projevila se rovněž jeho nepřipravenost. Celá akce tak oproti Mussolinimu skončila neúspěchem.

Také Itálie, i když se na rozdíl od Německa ocitla po skončení první světové války na straně vítězných mocností, byla válečnými událostmi předchozích let velmi poškozena. Musela čelit značným ztrátám na životech svých obyvatel, materiálními škodám a celkové finanční vyčerpanosti země. Z Pařížské mírové konference, která zasedala od ledna 1919 ve Versailles, a kde zem reprezentoval předseda vlády, Vittorio Emanuele Orlando, vyšla Itálie bez územních zisků, jež si slibovala v souvislosti se zapojením do války na straně Dohody. Jejím největším problémem projednávaným ve Versailles byla otázka hranic. Na základě čtrnácti bodů prezidenta Woodrowa Wilsona z ledna 1918, se hranice Itálie měly upravit dle demarkační linie mezi národnostmi. To byl obrovský problém, neboť například Jižní Tyrolsko mělo většinu obyvatel mluvících německy. Ačkoliv nakonec anexe Jižního Tyrolska byla Itálií odsouhlasena, stejně jako požadavek posunutí hranic k Brenneru, Wilson Itálii odmítl přiznat východní Istrii a Dalmácii. K tomu všemu byl ještě navržen statut svobodného města pro Fiume. Orlando v rozčilení opustil mírovou konferenci. Po svém brzkém návratu zjistil, že se Spojenci chystají přiřknout práva týkající se oblasti Smyrny Řecku, přestože dříve byla tato práva přislíbena Itálii. V důsledku nastalé situace panovalo ve společnosti obrovské zklamání. Všechny válečné útrapy Itálie, oběti a finanční problémy přišly nazmar. V této atmosféře byla 23. června 1919 Orlandova vláda nahrazena kabinetem Francesca Saveria Nittiho.¹⁴⁶

Německo bylo po první světové válce na rozdíl od Itálie na straně poražených a v červnu 1919 podepsalo Versailleskou mírovou smlouvu, která stejně jako v Itálii

¹⁴⁶ MILZA, s. 218–223.

vyvolala v německé společnosti obrovské zklamání obyvatel a následně i celostátní krizi.¹⁴⁷ Obě země tak po první světové válce byly ve velmi tíživé situaci, kterou doprovázela nespokojenost a poválečná krize. Zklamání z výsledků několikaletého válčení se stalo v Itálii stejně jako v Německu ideálním podhoubím pro enormní nárůst nacionalismu.¹⁴⁸

Ještě před propuknutím první světové války dostal roku 1912 socialista Benito Mussolini obrovskou šanci, stal se šéfredaktorem stranických novin *Avanti!*, načež se přestěhoval do Milána. Dva roky poté vypukla válka, kterou socialisté striktně odmítali a odsuzovali. Mussolini však byl jiného názoru. Poté, co ve stranických novinách vyšel jeho článek, jenž odsuzoval Itálii, která se rozhodla setrvat neutrální, přišel jak o práci šéfredaktora, tak o své stranické členství. Rozhodl se proto, ještě téhož roku, založit svůj vlastní list s názvem *Il Popolo d'Italia*, do něhož sám od nynějška přispíval a redigoval jej.¹⁴⁹ Naopak Hitler, který jásal nad začátkem války, byl od roku 1914 v samém dějišti válečných útrap coby dobrovolník v německé armádě.¹⁵⁰

Po válce, kterou Mussolini přečkal v redakci svých novin, se jakožto politicky aktivní osobnost, které nyní chybělo přesvědčení, našel v myšlence národní revoluce a založil 21. března 1919 organizaci *Milánský bojový svazek (Fascio milanese di combattimento)*. Samotné fašistické hnutí ale vzniklo až 23. března, kdy v milánském paláci Castani na *Piazza San Sepolcro* vznikly *Bojové svazky (Fasci italiani di combattimento)*, jejichž první seznam členů obsahoval kolem stovky osob.¹⁵¹ Zatímco Mussolini založil své vlastní hnutí, Hitler se po válce vydal do Mnichova, přičemž zůstal pod německou armádou a působil ve funkci informátora Reichswehru. Prostřednictvím své funkce, v rámci níž sledoval politickou činnost socialistů, se dostal k DAP a v roce 1919 vstoupil do této malé a neznámé strany, kterou založil Anton Drexler.¹⁵²

Mussolini se o své nově vzniklé hnutí zpočátku příliš nezajímal a svoji pozornost věnoval především svému listu. Po volbách do italského parlamentu uskutečněných v listopadu 1919, v nichž fašisté jednoznačně neuspěli, přemýšlel

¹⁴⁷ MORAVCOVÁ, s. 31.

¹⁴⁸ MILZA, s. 223.

¹⁴⁹ KERTZER, David I., *Papež a Mussolini. Tajemství papeže Pia XI. a vzestup fašismu v Evropě*, Brno 2017, s. 47–49.

¹⁵⁰ HEIDEN, s. 61.

¹⁵¹ MILZA, s. 234–235.

¹⁵² HAUNER, ČVANČARA, s. 70–72.

dokonce o ukončení svého angažmá v politice. V roce 1920 však zažívalo jeho hnutí pozoruhodný rozmach, jenž lze přičíst především tzv. Squadristům, příslušníkům oddílů tzv. černých košil. Oddíly sloužily k odvrácení revolučního nebezpečí a staly se nástrojem podmanění moci i uklidňování vyhocených situací, podobně jako právě mnichovské oddíly jednotek SA, které spadaly pod NSDAP a sloužily stejnému účelu. V roce 1921 počet členů fašistického hnutí stoupl z přibližně 20 tisíc osob na více než 187 tisíc osob.¹⁵³ Celkově se roku 1921 pro fašisty začala situace vyvíjet mnohem příznivěji než v předchozích letech. V červnu Mussolini vstoupil do parlamentu a s ním i dalších 34 členů jeho fašistického hnutí,¹⁵⁴ které se v listopadu přetransformovalo v *Národní fašistickou stranu (Partito Nazionale Fascista)*.¹⁵⁵ Naopak Hitler byl v téže době pouhým propagandistou v DAP, jíž stále předsedal Drexler. Aby se mohl dostat do jejího čela, musel se Drexlera zbavit. To se také v červenci 1921 stalo, a to poté, co stranický řídicí výbor Drexlera obětoval ve prospěch pro stranu nepostradatelného Hitlera. Ten si tak na rozdíl od Mussoliniho podmanil již existující stranu.¹⁵⁶

Od roku 1922 začalo být na Mussoliniho naléháno ze strany jeho příznivců, že je ideální doba pro převzetí moci, o kterém se již uvažovalo. Samotná příprava pochodu, která probíhala po celý rok 1922, byla velmi důležitá. V tomto ohledu Mussolinimu napomáhal squadristus, kdy si Squadristé podmaňovali četná území, z nichž bylo následně vypovězeno mnoho nepohodlných osob, především socialistů. Rovněž se uskutečňovaly přípravy i na politickém poli – Mussolini vyjednával s bývalými předsedy vlády Antoniem Salandrou, Giovannim Giolittim i s Nittim. Dá se tedy říci, že se na převzetí moci připravoval zdánlivě lépe než Hitler.¹⁵⁷ Mussolini byl však stále váhavý. Jeho přáním bylo dosáhnout moci ideálně ústavní cestou pouze pod pohrůzkou násilné cesty. V tomto postoji se výrazně lišil od Hitlera, který měl od počátku v plánu převzít moc násilím a v době pivního puče zde pravděpodobně ani nepadla myšlenka na získání moci cestou ústavní. Následná Mussoliniho realizace pochodu na Řím započala v říjnu. Za klíčový datum je považován 24. říjen, kdy se po fašistickém sjezdu v Neapoli konala schůze předních představitelů strany, na které se zrodil již konkrétní plán pochodu, a uskutečnily se jeho poslední přípravy. Plán byl jednoduchý. Bylo

¹⁵³ MILZA, s. 238–270.

¹⁵⁴ SMITH, Denis Mack, *Italy and its Monarchy*, New Haven 1989, s. 245.

¹⁵⁵ MILZA, s. 284.

¹⁵⁶ FEST, s. 138–139.

¹⁵⁷ NOLTE, Ernst, *Fašismus ve své epoše*, Praha 1999, s. 282–285.

rozhodnuto, že celá akce začne 27. října o půlnoci a následujícího dne, 28. října, proběhne pochod na hlavní město. Výsledkem mělo být Mussoliniho stanutí v čele vlády a tím získání moci v Itálii.¹⁵⁸ Naopak Hitlerův plán převzetí moci byl změněn večer před jeho samotným uskutečněním, takže nebyl příliš promyšlený. Plán to byl rovněž jednoduchý, nicméně v něm bylo mnoho trhlin. Oddíly SA měly obklíčit Měšťanský pivovar, kde se nacházel triumvirát i další významní hodnostáři, následně měl Hitler vyhlásit rozpuštění vlády a získat triumvirát na svoji stranu k pochodu na Berlín, stejně jako Mussoliniho Squadristé pochodovali na Řím, a to poté, co by na sebe strhli moc v Mnichově.¹⁵⁹

Vše bylo připraveno a v tuto chvíli se Mussolini vrátil zpět do Milána. To byl další rozdíl mezi jím a Hitlerem, který se své akce rozhodl sám zúčastnit v jejím čele a vést tak své stoupence za vysněným vítězstvím osobně. V den začátku akce si Mussolini svůj riskantní čin rozmyslel a dal příkaz k zrušení celé akce. Na to již ale bylo příliš pozdě. Několik vedoucích činitelů započalo s rozhodnou akcí dříve, než bylo původně domluveno. Kolony, které směřovaly na Řím, měly přibližně kolem 26 tisíc účastníků. Co se týče zákulisních akcí, měl významnou roli Salandra, který vyvolal rozpuštění vládní koalice.¹⁶⁰ Samotný průběh akce byl překvapivě velmi klidný a pro fašisty jednoduchý. Obsazovali města, kasárna a další strategická města, přičemž jim téměř nikdo nekladl žádný odpor.¹⁶¹ Naopak Hitler se během svého průvodu pučistů přes Mnichov setkal s rozehnaním střelbou, při které došlo i ke ztrátám na životech.¹⁶² Ač je dnes samotný pochod na Řím obecně považován za úspěšný a mnohdy dokonce zveličován, šlo spíše o vojenský neúspěch, stejně jako v případě pivního puče, neboť kdyby se fašisté setkali se zásahem ze strany armády či státu, pravděpodobně by vše dopadlo jinak. Dá se říci, že uspěli pouze díky následné podpoře od italského krále.

Italský král Viktor Emanuel III. odmítl podepsat dekret, který připravil premiér Luigi Facta a jímž by byl zaveden stav obležení. Facta následně na svoji funkci rezignoval. Mussolini stále pouze vyčkával v redakci svého deníku v Miláně na další vývoj událostí. Odmítal jakékoliv podřadné postavení a požadoval pro sebe funkci

¹⁵⁸ MILZA, s. 292–295.

¹⁵⁹ KERSAUDY, s. 45–46.

¹⁶⁰ MILZA, s. 295–297.

¹⁶¹ NOLTE, s. 285.

¹⁶² KERSHAW, *Hitler*, s. 206.

premiéra.¹⁶³ Nakonec 29. října obdržel telegram, ve kterém mu bylo sděleno, že se ho Viktor Emanuel rozhodl pověřit sestavením vlády. Získal přesně to, v co doufal. Nejen, že se měl stát předsedou vlády, ale navíc svého cíle dosáhl ústavní cestou. Následně se vydal do Říma, kde byl 31. října jmenován italským premiérem. V Itálii tímto dnem začala fašistická éra. Naopak nacistická éra v Německu nastala oficiálně až deset let po samotném pivním puči.¹⁶⁴

¹⁶³ KERTZER, s. 56–58.

¹⁶⁴ PAXTON, s. 106–107.

7 ZÁVĚR

Pivní puč, jenž se uskutečnil z iniciativy Adolfa Hitlera a Bojového svazu roku 1923 v Mnichově, s cílem chopit se moci nejprve zde a následně v Berlíně, skončil neúspěšně. Puč si vyžádal ztráty na životech čtrnácti nacistů a čtyř policistů. Hitler skončil po soudním procesu ve vězení, ačkoliv dostal pouze minimální trest a již v prosinci 1924 opět vystoupil na svobodu. Navzdory fiasku, k němuž během pivního puče v Mnichově došlo, neupadl Hitler v zapomnění a NSDAP neztratila svoji členskou základnu. Právě naopak. Hitler prvním pokusem o nacistické převzetí moci výrazně posílil a jeho straně masivně vzrostla publicita.

Nejdříve je nutné položit si otázku, za jakých okolností se z pouhého vojáka, jichž bylo po první světové válce v Německu nespočet, stal vůdce masové strany. Zde sehrála hlavní roli Hitlerova osobnost a jeho charakter, jež ovlivnilo několik zásadních životních událostí. Za prvé to byla nepochybně smrt matky, kterou bezmezně miloval, a velmi silně jej zasáhla. Zadruhé to bylo odmítnutí na Akademii ve Vídni, na kterou se pokusil dvakrát složit přijímací zkoušky. Tato zkušenost pro něj byla velmi těžkou, neboť sám sebe považoval za umělce, a jelikož nepočítal s neúspěchem, neměl jiné cíle. Zatřetí to byla porážka Německa, na jehož straně se dobrovolně zúčastnil první světové války, a které považoval za svoji rodnou zemi, ač byl původem Rakušan. Právě po návratu z fronty do zdevastovaného Německa neměl nikoho blízkého, ani nic smysluplného, k čemu by se mohl vrátit, proto zůstal pod záštitou armády. Poté, co byl poslán na jednu ze schůzí DAP, aby o straně předal Reichswehru informace, sám dílem osudu do strany vstoupil coby vedoucí propagandy. Postupem času se stával jedním z předních členů kvůli svému řečnickému talentu, a tak poprvé ve svém životě našel místo, kam se cítil, že patří. V této době pravděpodobně začal získávat jednu ze svých nejdůležitějších vlastností, která mu doposud po všech životních zklamáních chyběla – sebevědomí. Pro stranu se stal nepostradatelným členem a byl si toho vědom. Jedině on dokázal tehdy přilákat na diskusní večery a debaty daleko větší počet posluchačů, než doposud byla strana zvyklá. Následně je ohromil svými projevy a členská základna strany získávala na síle. Ač zpočátku netoužil po stanutí v čele strany, a dokonce i odmítl Drexlerovu nabídku předsednictví, po dvou letech svého působení v NSDAP se rozhodl ji zachránit před spojením s konkurenčními politickými stranami, a to právě převzetím moci. Je pravděpodobné, že si byl svého významu dobře vědom, neboť zaslat

stranickému řídicímu výboru požadavky, za jakých je ochoten se vrátit poté, co krátce odešel, byl velmi riskantní krok. Rovněž bylo pozoruhodné, že se řídicí výbor rozhodl tak rychle obětovat samotného zakladatele strany Drexlera.

Hitler na své cestě za vzestupem taktéž vděčil svým vynikajícím řečnickým schopnostem, kdy dokázal na svoji stranu získat celé publikum během malé chvíle. Je obecně známo, že se učil správným řečnickým technikám tak, aby zaujal co největší masy. Často byli do sálu před jeho projevy vysíláni „průzkumníci“, kteří mu následně hlásili složení a rozložení publika, všeobecnou náladu v sále a všechny potřebné informace proto, aby zjistil, jaké téma je v dané situaci vhodné nadnést a jak si shromážděné publikum získat na svoji stranu. Výběr témat, o nichž před svými posluchači hovořil, byl rovněž velmi důležitý. Vesměs se jednalo o stále se opakující témata, jako byly například: nespravedlivé výsledky první světové války, „Versailleský diktát“, židé, socialisté či obrovské reparace, které byly Německu stanoveny. Právě tímto způsobem zaujal většinu obyvatel Německa, kteří rovněž cítili nespravedlivost, neboť věřili ve vítězství, jejich rodná země byla zdevastovaná, ekonomická situace kritická a válečné reparace zátěží pro všechny. Ve společnosti způsobila obrovskou nevraživost především skutečnost, že Německo bylo označeno za hlavního viníka války. Hitler toho dokázal skvěle využít.

Další otázka, na níž jsem si vytkla za cíl odpovědět, byla, proč pivní puč ztroskotal. Existuje pro to hned několik důvodů. Prvních z nich je skutečnost, že Hitler změnil původní plán, který byl lépe připravený. Dle něhož měla akce začít 10. listopadu 1923, kdy měly jednotky SA zrealizovat obvyklé noční cvičení a jejich ranní pochod se měl zvrhnout v svolání diktatury. Změněný plán počítal s rozhodnou akcí hned následujícího dne, 8. listopadu, kdy měl Kahr uskutečnit proslov v Měšťanském pivovaru, čehož chtěli nacisté využít, neboť měl být sál plný těch nejvýznamnějších osob, včetně triumvirátu. Je očividné, že změna plánu takto na poslední chvíli nebyla moudrou volbou – nový plán nebyl promyšlený ani důkladně propracovaný.

Dalším podstatným důvodem neúspěchu nacistů byl Hitlerův nepromyšlený krok, kdy se rozhodl 8. listopadu již po vyhlášení svržení vlády v Mnichově opustit Měšťanský pivovar a na místě zanechat Ludendorffa, který byl naivní a důvěřivý. Po příslibu věrnosti ze strany triumvirátu je nechal prostory opustit, což byla osudová chyba. Tím se dostávám k dalšímu z důvodů nezdaru, jímž byla zrada triumvirátu.

Hitler již od samého začátku spřádání plánů počítal s tím, že se mu povede dostat jej na svoji stranu a jeho šance se tak několikanásobně zvýší. Nicméně příslib jejich připojení se k pučistům si vynutil v Měšťanském pivovaru pod nátlakem se zbraní v ruce před publikem a bylo tak naivní očekávat, že tato trojice svého slova dostojí. Po propuštění ze sálu začal triumvirát s protiakcemi a činil vše pro to, aby celou akci přivedl k nezdaru.

Na ztroskotání převratu měla rovněž svůj podíl příliš veliká sebedůvěra. Nacistů nebylo dost na to, aby se mohli postavit případnému zásahu ze strany státu, ani aby mohli reálně převzít moc v Mnichově, natož potom v Berlíně. Poté, co se přední představitelé puče dozvěděli o zradě ze strany triumvirátu, činili již jen zoufalé a nepromyšlené kroky. Například slavný pochod napříč Mnichovem, který měl za cíl alespoň si zachovat důstojnost a ihned se nevzdat, nebyl v žádném z předem připravených plánů. Tato akce byla spontánní, což jen nasvědčuje nedostatečné přípravě. Rovněž domněnky o skutečnosti, že pokud v čele průvodu Mnichovem bude stát válečný hrdina s velkým vlivem – Ludendorff, nemůže se nic stát, byla mylná. I přesto státní armáda zasáhla a pod palbou pučisty rozehnala.

Jak němečtí nacionalisté, tak italská fašistická strana měla v čele svého hnutí odhodlané demagogy, kteří vynikali mimořádným nadáním v organizačních záležitostech a v energických politických agitacích. Rovněž se vyznačovali nekompromisností vůči republikánskému systému, který se ocitl v obrovské krizi.¹⁶⁵ Na rozdíl od Hitlera a jeho násilného, avšak neúspěšného pokusu o převzetí moci, byl Mussoliniho úspěšný. Podařilo se mu dosáhnout získání moci ústavní cestou, kterému se vláda ani státní armáda žádným způsobem nepokusila zabránit. Mussolini byl jmenován italským premiérem a získal podporu od krále Viktora Emanuela. Naopak Hitler skončil ve vězení a žádné podpory ze strany vlády ani státu se mu nedostalo, nicméně dostal pouze minimální trest. Hitler se pokusil o stejný čin jako předtím Mussolini, neboť ho velmi inspirovalo jeho úspěšné završení a zajisté si stejný konec představoval i pro sebe a nacisty. Jeho plány však ztroskotaly a akce byla jedno velké fiasko. Navzdory tomu se události z 8. a 9. listopadu 1923 staly velmi významnými jak pro NSDAP, tak pro Hitlera. Soudní proces, který se po puči konal, vyústil v propagandistickou akci nacistů. Padlí pučisté v cestě za úspěchem byli později uctíváni jako mučedníci. Hitler

¹⁶⁵ CLEMENS, s. 68–69.

ve vězení, ač byl zpočátku na dně, napsal svůj *Mein Kampf*, jehož první svazek věnoval právě padlým pučistům a začal promýšlet další kroky, které uskuteční po svém propuštění, ač byla strana prozatím rozpuštěna. Na místo pěti let ve vězení se svého propuštění dočkal již po necelých devíti měsících. Ihned po svém propuštění započal pracovat na své cestě k moci a snažil se získat podporu mas. Z celé této nezdařilé akce však vyšel poučený – napříště se musí pokusit o získání moci ústavní cestou. To se mu také později podařilo, když 30. ledna 1933 stanul ve funkci říšského kancléře. Tímto okamžikem započala v Německu nacistická éra, která skončila roku 1945 poté, co Hitler spáchal sebevraždu, a Německo se setkalo s dalším neúspěchem v druhé světové válce. Vzhledem k výše zmíněným skutečnostem lze pivní puč označit za jistě klíčovou událost na cestě nacistů k moci i za milník v německých dějinách.

8 BIBLIOGRAFIE

8.1 Vydané prameny

HITLER, Adolf, *Projevy*, svazek 1., 1922–1923, Praha 2019.

8.2 Dobový tisk

Neues 8-Uhr-Blatt, 9. November 1923, Nr. 2721.

8.3 Literatura

BAUER, František, *Mein Kampf očima historiků*, Praha 2005.

BROSZAT, Martin, *Uchopení moci. Vzestup NSDAP a zničení Výmarské republiky*, Praha 2002.

BULLOCK, Alan, *Hitler a Stalin. Paralelní životopisy*, Praha 2005.

CLEMENS, Detlev, *The 'Bavarian Mussolini' and His 'Beerhall Putsch'. British Images of Adolf Hitler, 1920–1924*. In: *The English Historical Review*, 114, 1999, 455, s. 64–84.

FEDER, Gottfried, *Program NSDAP a jeho světonázorová podstata*, Praha 2007.

FEST, Joachim, *Hitler. Kompletní životopis*, Praha 2008.

FUCHS, Thomas, *Hitler ve faktech*, Praha 2001.

FULBROOK, Mary, *Dějiny moderního Německa. Od roku 1918 po současnost*, Praha 2010.

GRIFFIN, Roger, *Fascism*, Oxford 1995.

GRÜNBERG, Karol, *Adolf Hitler. Životopis Führera*, Litvínov 1994.

HAUNER, Milan, ČVANČARA, Jaroslav, *Hitler den po dni. Úplný životopis slovem a obrazem*, Praha 2017.

HEIDEN, Konrad, *Adolf Hitler – cesta k moci*, Bratislava 2002.

KATER, Michael H., *The Nazi Party. A Social Profile of Members and Leaders, 1919–1945*, Oxford 1983.

KELE, Max H., *Nazis and Workers. National Socialist Appeals to German Labor, 1919–1933*, Chapel Hill 1972.

KERSAUDY, François, *Hitler*, Praha 2012.

KERSHAW, Ian, *Do pekel a zpět. Evropa 1914–1949*, Praha 2017.

- KERSHAW, Ian, *Hitler, I. díl, 1889–1936: Hybris*, Praha 2015.
- KERTZER, David I., *Papež a Mussolini. Tajemství papeže Pia XI. a vzestup fašismu v Evropě*, Brno 2017.
- KNOPP, Guido, *Hitler. Pět tváří jeho osobnosti*, Praha 2013.
- MASER, Werner, *Die Frühgeschichte der NSDAP. Hitler Weg bis 1924*, Frankfurt am Main 1965.
- MILZA, Pierre, *Mussolini*, Praha 2013.
- MINERBI, Alessandra, *Nacismus*, Praha 2007.
- MORAVCOVÁ, Dagmar, *Výmarská republika. Problémy demokracie v Německu 1918–1932*, Praha 2016.
- MÜHLBERGER, Detlef, *The Social Bases of Nazism, 1919–1933*, Cambridge 2003.
- MÜLLER, Helmut M., KRIEGER, Karl-Friedrich, VOLLRATH, Hanna, *Dějiny Německa*, Praha 2004.
- NOLTE, Ernst, *Fašismus ve své epoše*, Praha 1999.
- PAXTON, Robert O., *Anatomie fašismus*, Praha 2007.
- PHELPS, Reginald H., *Hitler and the Deutsche Arbeiterpartei*. In: *The American Historical Review*, 68, 1963, 4, s. 974–986.
- ROLAND, Paul, *Ilustrovaná historie nacismu. Vzestup a pád Adolfa Hitlera*, Praha 2010.
- SHIRER, William L., *Vznik a pád Třetí říše. Historie Hitlerovského Německa*, Praha 2006.
- SMITH, Denis Mack, *Italy and its Monarchy*, New Haven 1989.
- STEINERTOVÁ, Marlis, *Hitler*, Praha 2007.
- STÜRMER, Michael, *Německo 20. století*, Praha 2005.
- ZITELMANN, Rainer, *Osudová cesta Adolfa Hitlera k moci. Vzestup NSDAP a zničení výmarské republiky*, Praha 2002.

9 RESUMÉ

The aim of this thesis is to analyse the way of Adolf Hitler's to the first attempt of the Nazi putsch in Munich between 8th and 9th November 1923, known as a "Beer Hall Putsch" these days. This event was an important milestone in the history of Germany, and above all, an important milestone for the Nazi era, which officially began 10 years after the Beer Hall Putsch.

The thesis focuses mainly on Hitler's influence in the *Deutsche Arbeiterpartei* (DAP) and the actual development of the *Nationalsozialistischen Deutsche Arbeiterpartei* (NSDAP) which led to the putsch. The thesis also explores the circumstances under which an unknown soldier became a mass party leader. It is especially focused on Hitler's personality and formation of his opinions in this early period.

Germany as a defeated state was in a very critical situation after the World War I. Not only the fact, that Germany as the convicted of war culprit had to pay huge reparations, but as a major threat, it was also subject to many limitations. Because of this situation, the extremist forces in Munich largely increased after 1918. The state crisis was used as the ideal situation for taking the advantage by the DAP, which was founded by Anton Drexler and Karel Harrer in Munich in January 1919. When Adolf Hitler joined the Nazi Party as a main propagandist, the overall importance of the Nazi Party has increased.

Hitler assumed leadership of Nazi Party in 1921. Hitler's goal was to gain power in Munich and then carry out march on Berlin, inspired by the example of fascist march on Rome realized in 1922. The whole Nazi putsch failed. Several people died and Hitler was convicted of treason and ended up in prison. The reason why putsch failed was primely Hitler's last-minute change of plans and the absence of Kahr, Lossow and Seisser, who were key important persons for the whole plan. The second reason of the failure was also the fact that the Nazis did not have the necessary support and only few of them participated. Additional reason was that the state with its army stood in the way of the Nazis putsch. However, it was just the beginning for the Nazi Party. The Nazi's popularity only increased after this attempted coup. In a prison, Hitler wrote his autobiography *Mein Kampf* and after he was released he began with his plans to gain the power once again. This time in a different way – constitutional.

10 PŘÍLOHY

Příloha 1 – Shromáždění NSDAP v Bürgerbräukeller, Mnichov, (Heinrich Hoffman, 1923). Zdroj: Bundesarchiv: Commons.wikipedia.org: File: File: Bundesarchiv Bild 146-1978-004-12A, NSDAP-Versammlung im Bürgerbräukeller, München.jpg [online], [2020-15-04]. Dostupné pod licencí CC-BY-SA 3.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/de/deed.en>) na: https://commons.wikimedia.org/wiki/File: Bundesarchiv_Bild_146-1978-004-12A,_NSDAP-Versammlung_im_B%C3%BCrgerbr%C3%A4ukeller,_M%C3%BCnchen.jpg.

Příloha 2 – Nepokoje na Náměstí Marienplatz v Mnichově, 9. 11. 1923. Zdroj: Bundesarchiv: Commons.wikimedia.org: File: Bundesarchiv Bild 119-1486, Hitler-Putsch, München, Marienplatz.jpg [online], [2020-2-04]. Dostupné pod licencí CC-BY-SA 3.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/de/deed.en>) na: https://commons.wikimedia.org/wiki/File: Bundesarchiv_Bild_119-1486,_Hitler-Putsch,_M%C3%BCnchen,_Marienplatz.jpg.

**Příloha 3 – Hitler a Ludendorff po soudním procesu, Mnichov, (Heinrich Hoffman, 1. 4. 1924). Zdroj: Bundesarchiv: Commons.wikipedia.org: File: Bundesarchiv Bild 102-00344A, München, nach Hitler-Ludendorff Prozess.jpg [online], [2020-2-04]. Dostupné pod licencí CC-BY-SA 3.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/de/deed.en>)
na:https://commons.wikimedia.org/wiki/File: Bundesarchiv_Bild_102-00344A,_M%C3%BCnchen,_nach_Hitler-Ludendorff_Prozess_retouched.jpg.**

